

Kathrine Vold Persen

Søskenrelasjoner i barnevernet

En kvalitativ studie om hvilken forståelse saksbehandlere i barnevernet har av betydningen av søskenrelasjoner og hvordan søskenrelasjonen ivaretas når søsken ikke bor sammen i fosterhjem

Masteroppgave i familiebehandling

OsloMet – storbyuniversitetet

Fakultet for samfunnsvitenskap

Søskenrelasjoner i barnevernet

En kvalitativ studie om hvilken forståelse saksbehandlere i barnevernet har av betydningen av søskenrelasjoner og hvordan søskenrelasjonen ivaretas når søsken ikke bor sammen i fosterhjem

Av

Kathrine Vold Persen

2019

Sammendrag

Det overordnede temaet for denne masteroppgaven er søskenrelasjoner i barnevernet.

Formålet med oppgaven har vært å få økt kunnskap og forståelse av ivaretagelse av søskenrelasjoner til barn under offentlig omsorg som ikke bor sammen i fosterhjem.

Oppgavens mer spesifikke problemstilling er hvilken forståelse saksbehandlere i barnevernet har av betydningen av søskenrelasjoner og hvordan søskenrelasjonen ivaretas når søsken ikke bor sammen i fosterhjem.

Vi har med årene sett et økt politisk fokus og interesse for søskenrelasjoner og dens betydning. Et nytt lovforslag om å gi søsken lovfestet rett til samvær og kontakt, aktualiserer temaet ytterligere. Både dette, og egne erfaringer med fosterhjemsarbeid, har gjort at jeg har ønsket å undersøke hvordan arbeidet med søskenrelasjonen gjør seg gjeldene i praksis og hvilken forståelse saksbehandlere i barnevernet har av betydningen av slike relasjoner.

Det empiriske materialet består av kvalitative intervjuer med fem saksbehandlere fra ulike barneverntjenester i Oslo og Akershus. Målet har vært å finne ut hvilke erfaringer de har hatt i forbindelse med overnevnte problemstilling. Jeg har særlig etterspurt konkrete erfaringer i saker der man har lyktes med å opprettholde kontakten mellom søsken, for på denne måten å få kunnskap om hvordan en kan legge til rette for gode møter mellom søsken.

Analysene av intervjuene viser en klar tilslutning til en norm om at søskenrelasjoner er viktige for barna. Dette begrunnes i stor grad med den betydningen slike relasjoner kan ha for barn i et fremtidsperspektiv. Det handler om barnas behov for kontinuitet, sammenheng i livet, og betydningen det har for identitet. Et fremtredende forhold er den vanskelige vurderingen mellom framtid og nåtid. Søskenrelasjonen kan være preget av problematiske samhandling- og relasjonsmønstre, og barna kan ha sterke reaksjoner på kontakt. Det gjøres stadig avveininger rundt hvordan kontakten vil hemme eller fremme barnets utvikling, og hvor en etterstreber å finne en vektning som ivaretar barnets behov her og nå, så vel som fremtidige.

Behovet for at søskenrelasjonen blir en del av den helhetlige oppfølgingen av barnet og sees i sammenheng med hverdagslivet til barnet for øvrig, trer tydelig frem. Informantene fremhever betydningen av å etablere en felles forståelse og en trygghet mellom de involverte parter.

Dette kan sees i lys av at barna har et behov for at kontakten er nøye planlagt og tilrettelagt, noe som igjen gjør det mulig å legge til rette for gode møter.

Abstract

The principal theme of this master thesis is sibling relationships within the Child Welfare Services. The purpose of the project has been to increase the knowledge and understanding of maintaining the relationship of siblings in public care that are not placed in the same foster home. The report deals specifically with what kind of understanding case workers in the Child Welfare Services have concerning the importance of sibling relationships, and how sibling relationships are maintained when siblings are not living in the same foster home.

Over the years there has been an increase of political focus and interest in sibling relationships and their importance. A new bill proposing to give siblings a statutory right to visitation and contact actualises the issue even more. This, in combination with personal experiences from working with foster care, has made me want to examine how the work concerning sibling relationship is asserted in reality and what understanding case workers in the Child Welfare Services have concerning the importance of these relations.

The empirical data consists of qualitative interviews with five case workers from different branches of the Child Welfare Services in Oslo and Akershus. The objective has been to examine their experiences relating to the abovementioned issues. I have particularly sought concrete experiences with cases in which sibling relationships have been successfully maintained for the purpose of obtaining knowledge of how to facilitate positive interaction between siblings.

Analysis of the interviews reveals a distinct agreement between the subjects that sibling relationships are important for the children. This is predominantly based upon the importance these kinds of relations can have for the children in the future. It relates to the children's need for continuity, sense of coherence, and the importance of these relationships for the children's identity and sense of self. A prominent matter is the difficult consideration between future and present. The siblings' relationship may be characterised by problematic interaction and relational patterns, and the children may have strong reactions to the interaction itself. Consideration of how interaction will either inhibit or promote a child's development is done continuously, with the aim of finding a balance that maintains both the child's present and future needs. There is a distinct need to incorporate sibling relationships into a child's overall care and to consider it in conjunction with the child's day to day life. The informers stress the importance of establishing a safe environment and common understanding between the involved parties. This is associated with the child's need for the interaction to be carefully planned and facilitated, which in turn makes it possible to facilitate a positive interaction.

Forord

Da er en lengre og krevende prosess ved veis ende. Dette prosjektet er et resultat av et lengre engasjement for temaet. Det har vært en lang reise. Nå er jeg endelig i mål - lettet, veldig fornøyd og glad. Flere personer har vært viktige støttespillere for å få arbeidet fullført.

Jeg vil først og fremst få takke alle saksbehandlere som med velvilje og engasjement har åpnet opp for at jeg fikk innsyn i deres verden. Det har vært lærerikt og veldig interessant å få deres beskrivelser, tanker og refleksjoner.

Jeg ønsker å rette en takk til min veileder Anne Jansen, som har vært min faglige inspirasjon. Jeg vil takke for alle grundige og gode innspill. Dine tilbakemeldinger underveis i prosessen har vært avgjørende for resultatet av dette prosjektet.

Jeg ønsker å takke mine gode kollegaer for oppmuntrende ord og gode innspill, samt deres tålmodighet i møte med stadig nye tanker og refleksjoner som jeg har drøftet sammen med dere. Takk for gode samtaler.

Jeg vil til slutt takke min familie for deres tålmodighet, innspill og oppmuntrende ord underveis. En spesiell takk går til Martin som har støttet meg, og lagt til rette for at familie- og hverdagslivet har gått rundt. Uten deg ville ikke dette prosjektet vært mulig.

Oslo, 10. mai 2019

Kathrine Vold Persen

Innhold

1.0 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	2
1.2 Formålet med oppgaven	3
1.3 Avgrensing	3
1.4 Begrepsavklaring	3
1.5 Oppgaven oppbygning	4
2.0 Fosterhjemsomsorg og søskenrelasjoner i et historisk og juridisk perspektiv	5
2.1 Et historisk blikk.....	5
2.2 Juridiske og politiske retningslinjer	6
2.2.1 Barnevernloven	6
2.2.2 Kontakt og samvær i andre land.	6
2.2.3 Menneskerettslige forpliktelser	7
2.2.4 Prinsippet om familiefortrinn.....	8
2.3 Forskningsstatus	8
3.0 Den teoretiske tilnærmingen	12
3.1 Vitenskapsteoretiske betraktninger	12
3.2 Kunnskapsgrunnet i fosterhjemsarbeid.....	13
3.2.1 Hva kjennetegner barn som flytter i fosterhjem.....	14
3.2.2 Barnets beste.....	14
3.2.3 Stabilitet versus kontinuitet	15
3.2.4 Tilknytningsteori og utviklingsstøttende tilknytning.....	16
3.2.5 Utviklingstraumer og traumebevisst omsorg (TBO).....	18
4.0 Metode	19
4.1 Den kvalitative tilnærmingen	19
4.1.1 Utvalg og rekruttering av informanter	19
4.1.2 Forberedelse.....	20
4.1.3 Utførelsen av intervjuet	20
4.1.4 Diktafon og transkribering.....	21
4.1.5 Forskningsetikk.....	21
4.1.6 Arbeidet med analysen.....	22
4.1.7 Reliabilitet og validitet.....	24
5.0 Presentasjon av funn	26
5.1 Hvilken betydning av søskenrelasjonen kommer til uttrykk under intervjuene?	26
5.1.1 Alle søskenrelasjoner er viktig.....	26
5.1.2 «Søskenkontakt er bra, men ikke for enhver pris!»	29

5.1.3 Søskenerelasjonen trumfer allikevel utfordringene.....	30
5.2 Hvordan ivaretas søskenerkontakten?	32
5.2.1 Naturlige treffpunkt	32
5.2.2 Kontakt på sosiale media.....	33
5.2.3 Planlegging og tilrettelegging	34
5.3 Hva vanskeliggjør søskenerkontakt?	35
5.3.1 Barnets reaksjoner på kontakt	35
5.3.2 Ulike ønsker og behov for kontakt	36
5.3.3 Forhold ved fosterhjemmet	37
5.3.4 Praktiske forhold	38
5.4 Hva har betydning for å ivareta søskenerelasjonen?.....	38
5.4.1 Tematisering og informasjon.....	38
5.4.2 Barnets stemme	39
5.4.3 Fosterforeldrene- en sentral rolle	41
5.4.4 Samarbeid mellom fosterforeldrene	42
5.4.5 Samarbeid mellom barneverntjenesten og fosterhjemmet	43
5.4.6 Tid til å forstå og til å bearbeide.....	45
5.4.7 Prioritering og retningslinjer	46
6.0 Drøfting	48
6.1 Endring i vurderingsgrunnlaget	48
6.2 Den vanskelige avveiningen mellom framtid og nåtid.	49
6.3 Fosterforeldrenes rolle og medvirkning	52
6.4 Barnets medvirkning.	53
7.0 Avslutning/ Konklusjon	55
Litteraturliste.....	56
Vedlegg 1	61
Vedlegg 2	64
Vedlegg 3	66

1.0 Innledning

I dag bor mer enn 90 % av barn og unge i alderen 0-17 år som er under offentlig omsorg i fosterhjem.¹ Fosterhjem er det mest anvendte og foretrukne tiltaket i Norge når barn plasseres utenfor hjemmet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016).

Når barnevernet overtar omsorgen for et barn, er dette en samfunnsmessig inngripen som har store konsekvenser for det enkelte barn og deres familie. Familien er en grunnleggende institusjon, og oppvekstarena for ethvert barn, og det bryter med den norm at foreldre og barn hører sammen. For barna det gjelder, er dette en omveltende inngripen som medfører at barna må flytte til et nytt omsorgssted og kanskje også bli skilt fra sine søsken.

Når det skal vurderes egnet plasseringssted for søsken skal det være en vurdering av barnas enkeltvis og samlede behov for plassering (Bunkholdt, 2017). Plasseringssted skal velges ut ifra hensynet til barnets egenart og med utgangspunkt i hva som er barnet sitt beste. Når det foreligger en vurdering om at det ikke er til det beste for barna å vokse opp sammen, skal det gis særlig oppfølging på grunn av samværsretten i barnevernlovens (1992) § 4-16. Anbefalt praksis er at det da skal legges til rette for at søsken får ha samvær, hvis det ikke strider mot barnet sitt beste.

Det er mange som mister det daglige samlivet med sine søsken når de plasseres utenfor hjemmet. Havik viser i sin undersøkelse til at fire av fem barn ikke bor sammen med sine søsken, etter at de flytter i fosterhjem (Havik, 2007 sitert i Haugli & Havik, 2010). Mange hadde søsken plassert et annet sted, og ganske mange hadde søsken som fremdeles bodde hjemme, eller begge deler. Et økt fokus og ønske om å benytte nettverk og familie som fosterhjem, gjør at noen av søsknene bor i det som blir omtalt som slekts-fosterhjem (Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013). Flere undersøkelser med fokus på søskenplasseringer viser til at søsken også bor adskilt på grunn av mangel på fosterhjem som tar imot søsken (Falch- Eriksen, 2017).

Det finnes ingen tilgjengelig og offisiell statistikk som i dag sier noe om hvor mange søsken som plasseres sammen eller hver for seg, når barnevernet overtar omsorgen for søskenflokker. SOS barnebyer har imidlertid i et forsøk på å lage en oversikt spurt ulike barnevernledere i kommunene om å foreta en manuell telling. Dette ble gjort i 2013 og 2016, og begge

¹ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/faerre-av-dei-minste-under-omsorg-av-barnevernet>

oversiktene konkluderer med at seks av ti søsken splittes ved plassering (SOS Barnebyer, 2016).

Det har de siste årene blitt satt økende fokus på temaet. Primært at søsken skal få vokse opp sammen og sekundært at de skal kunne opprettholde kontakten hvis de ikke kan bo sammen.² Når søsken ikke kan bo sammen kan det by på følelsesmessige, etiske og faglige utfordringer. Vi ser et økt fokus på søsken som en selvstendig og viktig komponent i barnet sitt familieliv, og søsken sin deltagelse i barnet sitt hverdagsliv (Haugli & Havik, 2010). I dag er et prinsipp om familiefortrinn nedfelt i Grunnloven, hvor søskenrelasjonen er en type familierelasjon som på lik linje med foreldre har krav på et vern. Barnevernet kan ikke uten videre gripe inn i relasjonen mellom søsken, uten en vurdering av barnets beste. Nytt forslag fra Barne- og likestillingsdepartementet om å gi søsken lovfestet rett til samvær og kontakt aktualiserer denne problemstillingen ytterligere.³

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Som nevnt innledningsvis vokser mange barn under offentlig omsorg opp adskilt fra sine søsken. Et ønske om å styrke egen og andres kunnskap om hvordan en kan ivareta søskenrelasjonen til barn som er under offentlig omsorg har vært en sterk motivasjon til å gjennomføre dette prosjektet. Egen arbeidserfaring som barnevernsansatt i det kommunale barnevernet, har gitt meg en forståelse av at oppfølgingen av barnets relasjon til sine søsken varierer. Søskenrelasjonen og kontakt mellom søsken som ikke bor sammen kan være et følsomt tema, for alle involverte. Aktørene rundt barnet må ta stilling til, utforme og justere praktiske ordninger rundt kontakt for barnet og deres søsken. Hvordan forstår, fremmes og gjøres denne kontakten mellom søsken?

Det foreligger lite forskning som sier noe om den praktiske utformingen av en slik ivaretagelse, hva dette innebærer for de involverte, og hvordan det best mulig kan legges til rette for kontakt mellom søsken. Flere forhold virker sammen og må vurderes samtidig. Når det er sagt er det min oppfatning at hvert enkelt barn, hver enkelt familie fordrer en individuell vurdering, som ivaretar de konkrete hensyn i hver enkelt sak. Det er også min oppfatning at det er store individuelle forskjeller på forståelsen, den faglige utførelsen og

² <https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/Soskenifosterhjem2anbefalinger/>

³ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-barnevernslov/id2639061/>

bevisstheten rundt tema. Dette kan resultere i en lite enhetlig praksis, hvor tilfeldighetene i enkeltsaker kan komme til uttrykk.

1.2 Formålet med oppgaven

Formålet med oppgaven er å få økt kunnskap og forståelse av ivaretagelse av søskenrelasjoner til barn under offentlig omsorg som ikke bor sammen i fosterhjem.

Jeg ønsker i prosjektet å se på hvilken betydning søskenrelasjoner har, samt samle og sammenfatte erfaringene fra saksbehandlere i barnevernet, som kan identifisere ulike måter man kan lykkes med å ivareta søskenrelasjonen. Jeg ønsker å se på hvordan en best mulig kan legge til rette for gode møter. Med dette som formål har jeg valgt følgende problemstilling:

Hvilken forståelse har saksbehandlere av betydningen av søskenrelasjoner og hvordan ivaretas søskenrelasjonen når søsken ikke bor sammen i fosterhjem?

1.3 Avgrensing

Jeg valgt å fokusere på ivaretagelse av søskenrelasjoner etter vedtak om omsorgsovertagelse etter barnevernloven (bvl, 1992) § 4-12. Jeg har valgt å avgrense oppgaven med å belyse tema med utgangspunkt i barn som bor i fosterhjem for oppvekst jf. bvl § 4-22. Med dette menes barn som i utgangspunktet skal ha hele sin oppvekst i fosterhjem. Barn som bor på institusjon eller som bor midlertidig i fosterhjem eller i beredskapshjem reiser andre typer problemstillinger. Plasseringens formål har stor betydning for hvordan en legger til rette for søskenkontakt og ulike kontaktformer mellom barnet og opprinnelsesfamilien.

1.4 Begrepsavklaring

Moderne familieliv er kjennetegnet ved mange variasjoner i samlivsformer (Noack & Lyngstad, 2012). Det kan derfor være vanskelig å gi en klar definisjon av søsken.

Definisjonen kan omhandle biologiske, enten samme sett av foreldre, eller halvsøsken som deler en av foreldrene. Begrepet kan også omfatte andre forhold som ikke-biologiske bånd, som har en psykologisk eller sosial betydning, eksempelvis stesøsken eller adoptivsøsken (James, Monn, Palkinkas, Leslie, 2008; Rushton, Dance, Quinton, Mayes, 2001).

Jeg velger å sitere Haugli og Havik (2010, s. 141) som viser til at relasjoner er så mangt, ikke bare i kvalitet:

... mange av søsknene vil være lite kjent med hverandre allerede før plassering skjer. Noen vil ha søsken som ble plassert allerede før de selv ble født. Andre vil ha søsken

som ble splittet gjennom foreldrenes tidligere samlivsbrudd. Noen vil ha begge deler, og mange vil også ha halvsøsken som har kommet til etter at de selv ble plassert.

Tar jeg utgangspunkt i oppgavens problemstilling faller det seg naturlig å se på ulike former for kontakt mellom søsken. Å ivareta søskenrelasjonen innebærer mer enn det barnevernsfaglige begrepet samvær som ofte brukes om den rettslige formen for kontakt mellom foreldre og barn (bvl, 1992, § 4-19). Betegnelsen samvær kan begrense seg til faktisk fysisk nærvær. Jeg har i oppgaven valgt å bruke ordet kontakt som rommer andre former, og et bredere spekter av former for kontakt, som også kan være vesentlig for ivaretagelsen av relasjonen mellom søsken. Jeg har også bevisst valgt å bruke ordet kontakt i utformingen av intervjuguide for å se om det kan hente fram ulike former for kontakt som kan ha betydning for oppgavens problemstilling. Holman (1980) bruker termen *inclusiveness*, som betyr at fosterfamilien rommer barnets opprinnelige familie (Holman, 1980 sitert i Ulvik, 2002).

1.5 Oppgavens oppbygning

Kapittel 1 inneholder oppgavens innledning, formål, problemstilling, avgrensning, begrepsavklaring og oppgavens oppbygning.

I kapittel 2 vil jeg se på søskenrelasjoner i norsk barnevern i et historisk perspektiv. Jeg vil videre presentere juridiske og politiske retningslinjer, og tidligere forskning på feltet.

I kapittel 3 vil jeg presentere den teoretiske tilnærmingen. Jeg vil her presentere noen vitenskapsteoretiske betraktninger og det teoretiske grunnlaget som danner noe av forståelsesrammen som det barnevernsfaglige fosterhjemsarbeidet befinner seg i.

Kapittel 4 omhandler oppgaven metode. Jeg vil her utdype forskningsmetoden jeg har valgt, og beskrive gjennomføringen av undersøkelsen og analysen. Jeg vil her se på etiske forskningsdilemma som kan oppstå, samt se på prosjektets reliabilitet og validitet.

I kapittel 5 vil jeg gi en presentasjon av funnene i prosjektet. Jeg vil her understøtte funnene med sitater fra informantene.

I kapittel 6 vil jeg drøfte noen av funnene. Drøftingen vil ta utgangspunkt i barnets beste og barns medvirkning.

I kapittel 7 vil jeg oppsummere resultatene og se på hvilke implikasjoner disse har for videre arbeid.

2.0 Fosterhjemsomsorg og søskenrelasjoner i et historisk og juridisk perspektiv

Jeg vil i dette kapittelet se på søskenrelasjoner i norsk barnevern i et historisk perspektiv. Jeg vil videre redegjøre for noen juridiske og politiske retningslinjer. Avslutningsvis i dette kapittelet vil jeg gi en oversikt over forskningen som er relevant i denne sammenheng.

2.1 Et historisk blikk

Historisk sett har ikke søskenplasseringer og kontakt/samvær mellom søsken vært et prioritert område innen praksisfeltet i norsk barnevern. Det var forslaget i Prop.106 L (2012-2013) og gjennom lovendringen i barnevernloven (1992) § 4-16 annet punktum i 2013, som satte fokus på barns rett til familieliv og privatliv på barns premisser (Søvig, 2009; Falck-Eriksen, 2017). Søskenrelasjoner blir her gjennom proposisjonen koblet sammen med Barnekonvensjon (2003) Art. 16. På denne måten sikrer en at barnevernloven ikke er i motstrid med menneskerettighetene.

Med lovendringen i 2013 (Prop.106 L (2012-2013)) fikk kommunene en tilretteleggingsplikt for samvær mellom søsken, der det ikke taler imot barnets beste. Samværet skulle sikres på grunn av barnets slektskap og nettverk, noe som henspilte på barnets fremtid og videre behov som voksen (Falch-Eriksen, 2017). I proposisjonsdelen understrekes det at departementets høring innebar at «samvær med søsken vil kunne innebære kontinuitet og bevaring av slektstilhørighet», og at «barn har samme rett til beskyttelse av sitt familieliv som sine foreldre». Lovproposisjonen ble redigert inn i fosterhjemsmeldingen i 2016, noe som bekrefter en forståelse av søskens rolle som viktig for barnas utvikling og mestring (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016; Falch-Eriksen, 2017). Barnevernlovutvalget leverte i 2016 en innstilling som trekker fram viktigheten av søskenrelasjoner. Her foreslås det en generell bestemmelse om barnets rett til kontakt med foreldre, søsken og andre nærstående (NOU 2016:16). Barne- og likestillingsdepartementet har over tid jobbet med innstillingen, og har nå i april 2019 sendt et forslag til en ny barnevernslov på høring. Her foreslås det å gi søsken, inkludert halvsøsken og stesøsken, som har hatt et etablert familieliv, en lovfestet rett til samvær og kontakt etter en omsorgsovertakelse.⁴

Pr i dag foreligger to faglige anbefalinger om søsken i fosterhjem utformet av Bufdir⁵ gjennom et tildelingsbrev i 2015 og 2017. De faglige anbefalingene peker kun tilbake på at

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-barnevernslov/id2639061/>

⁵ <https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Fosterhjem/Soskenifosterhjem2anbefalinger/>

søsken fortrinnsvis skal plasseres sammen, med mindre det ikke er til barnets beste. Videre at kommunen skal følge opp og tilrettelegge for kontakt og samvær når søsken plasseres hver for seg, dersom ikke særlige grunner taler imot det. Det henvises her til at god utførelse av praksis er å kartlegge søskenrelasjonen, legge planer for samvær, ha felles saksbehandler for søsken, gjennomføre regelmessige søskentreff, og finne fosterhjem i geografisk nærhet til hverandre. Barneverntjenesten og fosterhjemmene bør som hovedregel medvirke til at barn som ønsker det, kan ha kontakt med søsken gjennom sosiale medier.

Søskenrelasjoner er en tematikk som også har engasjert tidligere barnevernsbarn, en tematikk som også er en del av den offentlige debatten. Forandringsfabrikken, en norsk ideell stiftelse, har gitt ut en rekke anbefalinger om hvordan søsken bør ivaretas i barnevernssaker. Rådene er basert på erfaringer og innspill fra 50 barn og unge mellom 12 og 19 år. Forandringsfabrikken gir følgende råd knyttet til søskenkontakt (Forandringsfabrikken, 2013):

- Som hovedregel må vi få treffe hverandre, men selvfølgelig kan det være grunner til at vi ikke skal det
- Forklar oss hvorfor dere mener det ikke er bra med kontakt
- Om vi sier vi ikke vil treffe dem og vi mener det, må vi slippe
- Snakk jevnlig med oss om kontakten med søsken
- Vi må få treffes normalt og gjøre ting vi liker sammen
- Det må ikke være mange voksne der, det blir rart

2.2 Juridiske og politiske retningslinjer

2.2.1 Barnevernloven (bvl)

Den eneste forekomsten av begrepet søsken i loven i dag, er relatert til oppfølging ved samvær mellom søsken etter en omsorgsovertagelse jf. bvl (1992) § 4-16:

«Barneverntjenesten skal, der hensynet til barnet ikke taler imot det, legge til rette for samvær med søsken». Denne bestemmelsen ble som tidligere sagt inntatt som en tilføyelse i loven 21. juni 2013. Lovendringen i bvl § 4-16, 2.ledd er ikke å anse som en rettighet, og samværsretten er ikke en rettighet i juridisk forstand. Kontakt og samvær må vurderes i hvert enkelt tilfelle.

2.2.2 Kontakt og samvær i andre land

Regler om kontakt og samvær er utformet på forskjellige måter i de ulike landenes lover. Alle de nordiske land, bortsett fra Norge, har lovfestet rett til kontakt med andre nærstående. Dette

gjelder også England. Felles for flere av landene er barneverntjenesten sin adgang til å foreta en beslutning om kontakten mellom barnet og andre enn foreldrene, og at det da er en begrensning i vedkommende sin klagerett. I Danmark ble det i forbindelse med lovendringen presisert at «samvær med familie og nettverk anses som en vesentlig del av den samlede innsatsen ovenfor barnet» (NOU 2016:16, s.183).

2.2.3 Menneskerettslige forpliktelser

Barn har rett til beskyttelse av sitt familieliv og samme rett til beskyttelse av sitt familieliv som sine foreldre. Retten til familieliv er vernet om blant annet i Grunnloven § 102 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK, 1950, artikkel 8) og Barnekonvensjonen (2003, artikkel 16). Enhver har rett til respekt for sitt familieliv. «En omsorgsovertagelse vil innebære et inngrep både i barnets og familiens rett til familieliv. Men også etter en omsorgsovertagelse eksisterer en rett til familieliv» (NOU 2016:16, s.181).

Barnekonvensjonen artikkel 16 stadfester familien som «den grunnleggende enhet i samfunnet og den naturlige ramme for sine medlemmer og særlige barns vekst og trivsel». Konvensjonen tar ikke opp søsken spesifikt, men legger til grunn at begrepet familie i artikkel 16 må tolkes i vid forstand, til også å omfatte biologiske foreldre, adoptivforeldre eller fosterforeldre, herunder søsken (NOU 2016:16). Både EMK og Barnekonvensjonen er en del av norsk rett og går foran norsk lovgivning hvis det er motstrid. Barnekonvensjonen ble innlemmet i norsk lovgivning i 2003.

Et samarbeid mellom SOS- barnebyer internasjonalt, flere internasjonale humanitære organisasjoner og FN land resulterte i et forslag til nye retningslinjer når det kommer til barn under omsorg, plassert utenfor sin familie. Retningslinjene ble lagt frem for FNs Generalforsamling i 2009, og er i dag et tillegg til dagens Barnekonvensjon. Artikkel 17 viser til barn i alternativ omsorg og peker på betydningen av relasjonen mellom søsken:

Siblings with existing bonds should in principle not be separated by placement in alternative care unless there is a clear risk of abuse or other justification in the best interest of the child.

In any case, every effort should be made to enable siblings to maintain contact with each other, unless this is against their wishes or interests. (United Nations General Assembly, 2010, s.4)

Konvensjonen ønsker å sikre barns rett til å flytte sammen med sine søsken eller ha samvær med sine søsken, hvis de av bestemte grunner ikke kan bo sammen. Retningslinjene fremhever altså ikke bare at søsken skal fortrinnsvis plasseres sammen i fosterhjem, men betrakter også ivaretagelsen av kontakten mellom søsken som viktig. Her skal barnets beste, deres ønsker og interesser vektlegges. Barnekonvensjonen i likhet med barnevernloven regulerer tyngden av barnets mening og synspunkter, da de skal vektlegges ut ifra barnets alder og modenhet (Barnekonvensjon Artikkel 12; bvl,1992, § 1-6). Vi har med tiden sett en dreining hvor vi ser på barn som selvstendige aktører, hvor en tenker at alle mennesker godt kan forklare hvordan de har det og hva de trenger, og skal respekteres for egne synspunkter (Bunkholdt, 2017).

Barnet blir sett på som selvstendig individ med egne rettigheter og interesser (NOU 2012:5). Innen fosterhjemsomsorgen betyr dette at barnet kan og skal kunne uttale seg om hva de tenker om kontakt med sine søsken. «Å ta barn med på råd betyr ikke at de får alle ønsker oppfylt. Det vi skal og kan gjøre, er å invitere til samtale, love å høre ordentlig etter, love å tenke ordentlig over det de sier, og gi skikkelig tilbakemelding enten ønsker blir oppfylt eller ikke» (Bunkholdt, 2017, s. 46).

2.2.4 Prinsippet om familieforrinn

I 2014 ble Grunnlovens nye § 104 virksom. Menneskerettigheten ble da lagt under Grunnlovens § 104, og er å betrakte som en del av den norske stats verdigrunnlag (Falch-Eriksen, 2017). Rettighetsprinsippene er grunnleggende for alt arbeid innen det offentlige, og særlig barnevernet. Prinsippet om familieforrinn vil særlig spille en rolle i forhold til søsken og barn under offentlig omsorg. Søskenrelasjonen er å anse som en familierelasjon, og er en normativ og politisk føring som er sentral for barns oppvekst (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016; Falch-Eriksen, 2017; NOU 2016:16; Prop.106 L (2012-2013). Benevnningen familieforrinn er ny, ikke utredet, og kan forstås som familiebegrepet slik det framgår fra menneskerettighetene. Et utvidet familiebegrep som også omfatter relasjonelle bånd, så vel som biologiske (Falch-Eriksen, 2017, s. 22).

2.3 Forskningsstatus

Jeg har sett nærmere på hvilken forskning som foreligger om barn og unge i fosterhjem og deres kontakt med søsken. I 2010 konkluderte Backe-Hansen, Egelund & Havik (2010) at det var store kunnskapshull. Et økt politisk og rettslig fokus på søskenrelasjoner og kontakt mellom søsken det siste tiåret har ført til noe mer forskning på temaet, selv om forskningen er

begrenset (Falch-Eriksen, 2017; Gording Stang & Baugerud, 2018). Det er forsket lite her i Norge, men noe mer internasjonalt.

Det er få studier tidligere som behandlet søsken i sin særdeleshet, og søsken ble ofte omtalt i studier som omhandler samvær og kontakt mellom barn og foreldre (Backe-Hansen et al. 2010). Det er kun i den senere tid at søsken er viet en selvstendig oppmerksomhet. Det er hovedsakelig kvalitativ forskning, og forskerne har i hovedsak vært opptatt av betydningen av søskenrelasjoner og barnas egne synspunkter på kontakt og samvær med sine søsken. Det mangler longitudinelle og retrospektive studier hvor man kan følge barn og unge over tid.

I Norge foreligger det en kunnskapsoversikt utarbeidet av Backe- Hansen, Tine Egelund og Toril Havik (2010) som omtaler forskningen som omhandler kontakt med familie, slekt og nettverk. Kunnskapsoversikten var en del av et større nordisk forskningsprosjekt: Fosterhjem for barns behov. Det foreligger også en nyere barnefaglig og juridisk utredning av samvær etter en omsorgsovertagelse utarbeidet av Elisabeth Gording Stang og Gunn-Astrid Baugerud publisert i 2018. Utredningen var et ledd i oppfølgingen av NOU 2016:16. Formålet var å skape et kunnskapsgrunnlag for regulering av samvær i ny barnevernlov. Utredningen vektlegger i hovedsak kontakt og samvær med foreldre, men omtaler noe av forskningen som foreligger om søsken.

Ifølge kunnskapsoversikten til Backe-Hansen et al. (2010) forelå det relativt lite forskning på plasserte barn og unges kontakt med familie, søsken, slekt og nettverk i perioden fram til 2009. Betydningen av kontakt er lite belyst med unntaket av noen danske og britiske studier. De danske studiene viser blant annet at barn som ikke er sammen med søsknene sine, ønsker mer samvær med dem. For mange er søskenrelasjonen viktig og kanskje den eneste livslange relasjonen barna får (Ibid.). Backe-Hansen et al. (2010) viser i sin forskningsoversikt til Lundström og Sallnäs sin studie i 2009 hvor ønsket om kontakt med søsken varierte. De aller fleste hadde kontakt med søsken. Studiet tar utgangspunkt i hvordan ungdommen selv oppfatter kontakten mellom foreldre og søsken mens de var plassert i fosterhjem. Det viste seg at de som ønsket mer kontakt med foreldre og søsken, også var de med mest psykosomatiske besvær (Lundström & Sallnäs (2009) vist i Backe-Hansen et al., 2010).

Gording Stang og Baugerud (2018) påpeker i sin oppsummering at forskningen viser at mange barn etterspør mer kontakt med sine søsken, noe som også fosterforeldre er opptatte av. Dette viser viktigheten av å opprettholde kontakt og samvær med søsken. Hyppighet og omfang av søskenkontakt bør vurderes fortløpende (Ibid.).

En svensk studie utført av Lundström og Sallnäs i 2012 hvor 240 unge i alderen 13-18 år deltok, viste at 40 % av barna så søsknene sine sjeldnere enn en gang i måneden. Halvparten av barna ønsket mer kontakt. Risikoen for å miste kontakten økte med tiden barnet var i fosterhjem. Samtidig viste studien at jo sjeldnere barna så sine søsken, desto mer ønsket de kontakt. Studiens analyse konkluderer ikke med at søskenkontakt alene er forbundet med bedre psykosomatisk helse hos barn i fosterhjem. Studiet henviser til at det bør gjøres en innsats når det kommer til å hensynta barnas ønske om kontakt. Det argumenteres for at fosterforeldre og den profesjonelle «sosialarbeider» som er involvert i barnets sitt liv, utgjør en avgjørende rolle i denne sammenheng (Lundström & Sallnäs, 2012).

En rekke studier påpeker at søskenrelasjonen er viktig, og fremhever barns ønske om kontakt med sine søsken. Shlonsky, Bellamy, Elkins og Ashare (2005) beskriver at samvær med søsken kan være viktig for å opprettholde en følelse av trygghet, og emosjonell kontinuitet i en krevende situasjon for barnet. Søskenrelasjonen kan være en kilde til identifikasjon og individuasjon, slik at barnet finner sin plass i familien og verden for øvrig (Shlonsky et al., 2005). Gustavsson og Mac Eachron (2010) viste i sin studie hvor de undersøkte hvordan det går med tidligere plasserte barn, at for mange var kontakten med søsken viktigere enn kontakten med foreldrene. Forskning viser at kontakt med øvrig familie kan fungere som en beskyttelsesfaktor for barnet da denne kontakten ikke har den samme kompleksiteten som er forbundet med foreldrekontakt (Sen & Broadhurst, 2011).

En forskningsgjennomgang utført av Sen og Broadhurst i 2011 viste at kontakt og samvær med søsken hjelper barn til å opprettholde en følelse av samhold med familien, og at det beskytter mot stresset ved separasjon. Barn i fosterhjem ønsker hjelp til å opprettholde kontakt med familie og venner, samt andre viktige personer i sitt nettverk. Studien viser videre at det kan være skadelig for barnet hvis kontakten er dårlig planlagt og kvalitet på kontakten ikke er god, samt manglende støtte til barnet i forbindelse med kontakt (Sen & Broadhurst, 2011). Både Lundström og Sallnäs studie (2012) og Sen og Broadhurst sin studie (2011) påpeker at det er viktig å se god kontakt med familiemedlemmer i sammenheng med andre positive intervensjoner i barnets liv.

I en forskningsgjennomgang av Caroline Boyle (2015) ble det i en rekke studier løftet frem at barna ønsket å se søsknene mer enn de gjorde, og de viste bekymring for adskilte søsken (Logan & Smith, 2005; Moyers, Farmers, & Lipscombe, 2006; Neil, 2009; Neil et.al., 2013 i Boyle, 2015). Samtidig blir det fremhevet viktigheten av den individuelle vurderingen i hver enkel sak, og at en etterstreber en mer fleksibel tilnærming til tilgangen og planleggingen av

kontakt. Kontakt med søsken var identifisert som en effektiv måte for barna å opprettholde kontakt og tilhørigheten til sine foreldre, når det ikke lå til rette for at barna kunne ha direkte kontakt (Boyle, 2015). Dette blir også fremhevet av Haugli & Havik (2010) som påpeker at søskenkontakt kan være en beskyttelsesfaktor i fravær av trygg tilknytning til foreldrene.

Nyere forskning har pekt på betydningen av gode søskenrelasjoner og satt dette i sammenheng med barnets identitetsutvikling og psykososial helse. I en norsk studie utført av Bjørn Tore Angel (2014) undersøker han barns erfaringer og deres opplevde tilhørighet til sine søsken. De fleste av ungdommene som deltok i studien fremhevet betydningen av relasjonen til både biologiske søsken og fostersøsken som viktig for deres identitet og følelse av sammenheng i livet. (Angel, 2014). To studier av Richardson og Yates (2014) og Wojciak, McWay & Waid (2018) setter betydningen av søskenrelasjonen i sammenheng med resiliens og prososial adferd hos ungdom. Wojciak et al. (2018) påpeker at viktigheten av gode søskenrelasjoner er uavhengig av alder og blir sett på som en beskyttelsesfaktor. Wojciak (2017) har i sin studie snakket med 178 ungdom om deres tanker og perspektiver på søskenrelasjonen. Resultatene fra studien viser at søskenrelasjonen er komplisert, men at det må gjøres mer for å legge til rette for at barn og ungdom får beholde kontakten med sine søsken når de ønsker det.

Oppsummert viser forskning at barn etterspør kontakt med sine søsken. Forskningen som foreligger framhever betydningen av søskenrelasjoner, noe som viser betydningen av å opprettholde kontakt med søsken (Gording Stang & Baugerud; 2018). Det er få studier som følger barna over tid, og vi vet derfor lite om hvilken betydning søskenrelasjonen kan ha for barns utvikling. Ingen av studiene framhevet her retter fokus på den skjønnsmessige vurderingen, planleggingen og tilrettelegging av kontakt som er nødvendig for at søsken skal etablere gode møter, selv om flere av studiene fremhever den individuelle vurderingen og tilpasningen som er nødvendig (Boyle, 2015; Lundström & Sallnäs, 2012; Sen & Bradhurst, 2011). Gording Stang & Baugerud (2018) viser i sin utredning til at forskning understøtter behovet for at hyppighet og omfang av søskenkontakt bør vurderes fortløpende, og at der søskenrelasjonen er god, bør det legges til rette for jevnlig, og i noen tilfeller hyppigere kontakt enn det som er vanlig praksis i etterkant av en omsorgsovertagelse.

3.0 Den teoretiske tilnærmingen

Jeg vil i dette kapittelet redegjøre for studiens teoretiske forankring som utgjør det analytiske rammeverket for studien. Jeg vil redegjøre for hvilke vitenskapsteoretiske posisjoner jeg har valgt. Videre vil jeg gjøre rede for noe av det teoretiske grunnlaget og forståelsesrammen som det barnevernsfaglige fosterhjemsarbeidet befinner seg i.

3.1 Vitenskapsteoretiske betraktninger

Hermeneutikk betyr å tolke eller fortolke. Fortolkning og forståelse er et av de mest grunnleggende vilkår for vår tilgang til og væren i verden (Højberg, 2013, s.290). Den vitenskapsteoretiske posisjonen har sitt utspring i å søke utvikling av kunnskap og innsikt gjennom å fortolke og videreformidle tradisjonens dokumenter. Metodisk dreier det seg om å fortolke et meningsinnhold ut fra den konteksten eller meningssammenhengen ytringen står i (Thomassen, 2015, s.45). Gjenstandsfeltet er alltid situasjonsbestemt og bundet til tradisjon og historie (Højberg, 2013, s.306).

Denne teoretiske posisjonen er opptatt av hva forståelse er og hva som skjer med oss når vi forstår, mer enn en vitenskapsteoretisk posisjon som gir retning for metode (Krogh, 1996). Vi forstår og fortolker mening innenfor en kontekst, i en historisk sammenheng (Thomassen, 2015, s.45). All mening og all forståelse er strukturert av ubevisst forforståelse, fordommer som gjør det mulig å forstå. «Det er bare på bakgrunn av en forståelse vi allerede har, at vi kan gripe en mening, også i det nye som møter oss» (Thomassen, 2015, s.86). Motsetningen mellom hva som er kjent for oss og det nye, er det som skaper mening.

Det er ulike perspektiv på hvordan vi ser vår verden, vår virkelighet. *Sosialkonstruktivismen* setter fokus på at vår forståelse av verden er et resultat av hvordan vi organiserer, grupperer og definerer vår verden (Krogh, 1996). Hvordan vi definerer grensene med hva som faller innenfor og utenfor er med på å prege vår virkelighetsforståelse. Det finnes en verden der ute, men vår forståelse av verden vil ifølge (post)strukturalismen alltid være kulturelt innleiret. Det er ingenting ved denne verden som tilsier at det må være slik, men hvordan vi kategoriserer vår verden er resultat av en konstruksjon.

Den franske filosofen og ide-historikeren Foucault innfører begrepet diskurs som handler om hva vi kan si og tenke til en gitt tid og et gitt sted. Vi beveger oss i en strøm av utsagn, som sier noe om hva som forventes av oss. Det må ikke nødvendig være sånn, men hvordan vi forstår vår virkelighet dannes gjennom kollektiv enighet (Schaanning, 1996).

De teoretiske posisjonene jeg har valgt har et noe ulikt ontologisk ståsted, men tenkningen har allikevel et ganske likt utgangspunkt for sitt kunnskapssyn. Slik jeg ser det er hermeneutikkens tenkning ikke ulik diskursteoriens vesen, hvor forhandlingene rundt hva som gjelder omhandler pendling mellom hel og del. Innen hermeneutikken vil denne bevegelsen gi økt forståelse og innsikt, og hvor en kan se nærmere på selve forståelsen hos hver enkelt profesjonsutøver, og dens meningsskaping. Her skiller diskursteorien seg med at den ikke er opptatt av hva som er riktig, men hva som blir akseptert og hvor makten bak står sentralt. Er det de personlige, institusjonelle eller samfunnsmessige forholdene som gir føringer for hvordan et fenomen blir håndtert? Det er maktrelasjonene som fremmer kunnskapsutvikling (Thommasen, 2015, s.120).

Med utgangspunkt i de teoretiske posisjonene, vil jeg få mulighet til både å reflektere og forholde meg kritisk til fenomenet jeg ønsker å undersøke, samt utfordre vante forestillinger og tradisjoner. Jeg vil gjennom hermeneutikken få rom for å tolke, og jeg kan fokusere på mening framfor fakta, noe jeg tenker er sentralt i forhold til min problemstilling. Jeg ønsker å få tak i informanten sin forståelse, og analysere deres erfaringer og refleksjoner rundt egen praksis. Videre vil jeg gjennom diskursteori, kunne se nærmere på hvilke rådende forståelser som påvirker praksis. Hvilke strukturelle forhold som på individnivå gjøres til sine egne, og jeg kan se på spennet mellom handlingstvang, og deres profesjonelle og personlige profesjonsutøvelse hvor makten står sentralt. De rådende diskursene er med på å påvirke vår forståelse av fenomenet, og selv om de er i stadig bevegelse legger de begrensinger for hva som kan sies og hva som forventes av oss innenfor feltet. Det er ulike måter å forstå et fenomen, og forståelsen dannes og kan sees i lys av en rådende forståelsesramme. Jeg ønsker å se nærmere på hvilke kunnskapssyn som får forrang for de ulike vurderingene som gjøres.

3.2 Kunnskapsgrunnlaget i fosterhjemsarbeid

En klar målsetning med dagens fosterhjemsarbeid er å sikre barn bedre utviklingsbetingelser enn de har hatt i sine opprinnelige hjem. Et fosterhjem skal tilby barnet både stabilitet og kontinuitet, og sikre at barn og unge får den omsorg og støtte de trenger for å utvikle sine evner og bli selvstendige voksne (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016).

For å sikre barn best mulig oppvekstbetingelser i fosterhjem er det viktig å ha kjennskap til hvem barnet er, og jeg vil derfor kort si noe om bakgrunnen for at barn plasseres i fosterhjem. Jeg vil videre gjøre rede for noen av begrepene som har relevans for fosterhjemsarbeid og arbeidet med ivaretagelse av kontakt mellom søsken som er under offentlig omsorg og som bor i fosterhjem. Videre er det av interesse å se på hvordan en kan gi barn og unge den

omsorg og støtte som sikrer barn gode utviklingsmuligheter. En dominerende og rådende forståelsesramme for å gi barn som bor i fosterhjem utviklingstøttende omsorg, er å finne i tilknytningsteori og traumesensitiv omsorg. Jeg vil derfor her kort gjøre rede for denne måten å forstå barns behov og utvikling.

3.2.1 Hva kjennetegner barn som flytter i fosterhjem

Mange av barna som flytter i fosterhjem representerer den gruppen av barn som har opplevd den mest alvorlige formen for omsorgssvikt i form av fysisk mishandling, seksuelle overgrep og/eller vanskjøtsel og emosjonelle overgrep. Barnevernlovens (1992) § 4-12 d hjemler en omsorgsovertagelse, «dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet».

Backe-Hansen et al. (2013) sin rapport fra et fireårig forskningsprogram «Fosterhjem for barns behov», viser at der barn plasseres i fosterhjem er tiltaksgrunnlaget ofte knyttet til kjennetegn ved omsorgssituasjonen og ved foreldrene, noe som betyr at barna er utsatt for risiko og belastninger før plassering. utfordringer med rus, kriminalitet og psykiske vansker er kjennetegn ved mange av foreldrene (ibid.).

Tar vi utgangspunkt i statistikken fra rapporten, ser vi at mange av kategoriene som ligger til grunn for tiltak i fosterhjem, dekker en rekke kjennetegn som vi med dagens kunnskapsgrunnlag vet er risikofaktorer for skjevutvikling blant barn og unge (Backe-Hansen et al., 2013). Mange av barna plassert i fosterhjem strever med sin fysiske og psykiske helse. Forskningen viser at barna har vansker langt større enn den vanlige befolkningen. Barna strever på viktige livsområder, både med fysiske og psykiske helseproblemer, emosjonelle vansker, sosiale vansker, adferdsvansker og lærevansker, hvor den mest fremtredende vansken vurdert var emosjonelle vansker. Det blir videre fremholdt at det er viktig å fremheve at barn i fosterhjem i likhet med andre barn, har ressurser, interesser og kapasiteter. Det er viktig ikke å miste av syne den helhetlige forståelsen av barna (Backe-Hansen et al., 2013).

3.2.2 Barnets beste

Når barnevernet overtar omsorgen for et barn skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det beste for barnet (barnevernsloven, 1992, § 4-1). Hensynet til barnet beste ansees som det grunnleggende og overordnet prinsipp for alt barnevernsarbeid (Bunholdt & Kvaran, 2015). Prinsippet har ingen klart definert rettslig betydning, men peker på normer som holder seg over tid, og normer som ansees som grunnleggende (Graver, 2006 sitert i Bunholdt & Kvaran, 2015). Vurderingen er komplisert og baserer seg på en kombinasjon av juridiske,

faglige og skjønnsmessige overveielser (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Barnets beste problematiseres på følgende måte i NOU 2012:5:

Hva som ansees som «barnets beste» er imidlertid ikke entydig gitt, og vil kunne variere med forhold som kultur, tradisjoner, religion, samfunnsforhold, og også over tid. Barnets beste må konkretiseres opp mot det enkelte barns behov og totale livssituasjon. (NOU 2012:5, s. 41)

Dette finner vi også igjen i Prop.106 L (2012-2013, s.82): «Prinsippet innebærer at barnevernet skal foreta en helhetlig og skjønnsmessig vurdering av hva som vil være til det beste i det enkelte og konkrete tilfelle». Prinsippet er også nedfelt i barnekonvensjonen artikkel 3, nr.1.

Det vil her ha betydning hvilken kunnskap som legges til grunn for de vurderingene og beslutningene som fattes. Kunnskapen peker tilbake på både teoretisk og praktisk kunnskap. Det er avgjørende at kunnskapen må tilpasses den aktuelle situasjonen. «Ny forskning, systematisert erfaringskunnskap og endringer i kulturelle normer styrer de faglige vurderingene, og utvikler skjønnnet om hva som er barnets beste» (Prop.106 L (2012-2013) s. 82).

Kompleksiteten trer tydelig fram i saker som omhandler en omsorgsovertagelse, hvor blant annet man må se på samværsrett og kontakt med opprinnelsesfamilie. Konteksten varierer, barn og familier er ulike, samtidig som det beste for barnet endrer seg over tid. Det må hele tiden legges egne vurderinger til grunn (Bunkholdt & Kvaran, 2015).

3.2.3 Stabilitet versus kontinuitet

En ønsket målsetting er som tidligere nevnt å gi barnet en trygg og god oppvekst, hvor vi både sikrer barnet kontinuitet og stabilitet. Med kontinuitet menes det å ha en sammenhengende livshistorie, hvor vi omgir oss med de samme menneskene og stedene gjennom livet. Bilder, minner, mennesker og miljø kan være gode kilder til kontinuitet. Behovet for kontinuitet varierer fra menneske til menneske. Kontinuiteten påvirker identitetsutviklingen hvor vi er formet av vår fortid, og har behov for å vite og for å forstå vår egen utvikling (Bunkholdt, 2017). Stabilitet handler i stor grad om å gi barn og unge omsorg som er forutsigbar og til å stole på. Barn er i behov av å bli møtt med engasjement, varme, adekvate og forutsigbare reaksjoner og grenser som gir en følelse av trygghet (Bunkholdt, 2017).

Barn sikres både kontinuitet og stabilitet når de vokser opp i stabile omsorgsforhold med de samme menneskene gjennom hele oppveksten. Når barn flytter i fosterhjem brytes tilgangen til den viktige kilden til kontinuitet, gjennom at barnet frarøves menneskene og miljøet som utgjør det kjente. «Utfordringen er å kompensere for tapet av kontinuitet ved å sikre en *fornuftig* samværsordning» (Bunkholdt, 2017, s. 49).

Det er ulike oppfatninger av den relative betydningen av barnets behov for stabilitet versus kontinuitet, også omtalt som behovs- eller objektrelasjonsretningen. «Er det mest til skade å bryte kontinuitetsbånd for å øke barnets mulighet for stabil omsorg eller leve i ustabile omsorgsforhold for å slippe å bryte kontinuiteten?» (Bunkholdt, 2017, s. 48). For noen barn kan det å bryte kontinuiteten være så stor belastning at barnet må tåle en viss ustabilitet i den daglige omsorgen. For andre vil ustabiliteten ha et slikt omfang eller form at det å bryte kontinuiteten er mindre belastende enn å leve med en ustabil omsorg (Bunholdt & Sandbæk, 2008). Bunkholdt og Sandbæk (2008, s.256) påpeker at diskusjonen om den relative betydningen av kontinuitet og stabilitet for barns utvikling, er den samme som den ideologiske diskusjonen om det biologiske prinsipp. Pr i dag gir hverken behovs eller objektrelasjonsretningen klare holdepunkter for valget rundt hvilke hensyn som skal vektlegges når vi tar stilling til hva som vil være til det beste for barnet (Bunkholdt & Sandbæk, 2008, s.255).

3.2.4 Tilknytningsteori og utviklingsstøttende tilknytning

Forskning gir usikre holdepunkter for å styre samvær og kontaktordninger mellom søsken. Et holdepunkt kan da være å finne i tilknytningsteori som er en rådende forståelsesramme for å forstå barns fungering og utvikling. I løpet av de siste tiårene har vi fått en betydelig økt forståelse for barns tidlige sosiale, emosjonelle og kognitive utvikling (Gording Stang & Baugerud, 2018).

Tilknytningsteori og utviklingspsykologi tar utgangspunkt i forskeren John Bowlby (1951), som hevdet at det var nødvendig for et barns utvikling å ha et stabil, og kontinuerlig relasjon til mor eller en stabil erstatter for henne. Mangel på en slik relasjon ville ifølge Bowlby få alvorlige konsekvenser for barnet. Bowlby understreket betydningen av de erfaringene barnet gjør når det befinner seg i nære relasjoner, og hvordan disse erfaringene er med på å forme dets forventinger til andre og seg selv (Brandtzæg et al. 2011 s.19). Et barn med overveiende negative relasjonserfaringer, vil tendere til å utvikle grunnleggende antagelser om at det ikke er verdt å elske, at andre ikke er til å stole på, samt manglende tro på egen mestring (Haugli & Havik, 2010).

Å gi utviklingsstøtte betyr at omsorgsgiver engasjerer seg positivt i barnet ved å se det, skjønne barnets signaler, og respondere på en slik måte at barnet føler seg sett, forstått og ivaretatt (Bunkholdt, 2017, s. 87). Engasjementet legger grunnlaget for en trygg tilknytning, og som gjør at barnet senere i livet kan føle seg respektert og ivaretatt på egne utviklingsmessige forutsetninger. Denne betraktningen løfter fram betydningen av at barnet er en egen person, med følelser, tanker, opplevelser, behov og intensjoner som er viktig at blir tatt på alvor (Brandtzæg et al., 2011).

Barnet trenger tilgjengelige og sensitive voksne når de utforsker verden, og de trenger hjelp til å håndtere overveldende og vanskelige emosjoner. Brandtzæg et al. (2011) påpeker at behovet for hjelp og støtte til utforsking og autonomi, og hjelp med vanskelige følelser og avhengighet av andre, er en vedvarende prosess hvor håndtering av emosjoner spiller en viktig rolle. Perspektivet på å hjelpe barnet med følelsesregulering, er nært knyttet til hva som er til det beste for barnets utvikling. På sikt er målet at barnet selv kan finne en balanse mellom selvregulering og regulering sammen med andre (Brandtzæg et al., 2011, s. 251-253).

Barnets tilknytningsorientering er viktig når en skal foreta en vurdering av samvær og kontakt. Havik (2003, s.107) påpeker at det sentrale vurderingstemaet ved samvær er om det støtter opp under eller motarbeider barnets arbeid med å endre sine grunnleggende antagelser om seg selv eller andre. I tillegg vil endring i fosterbarns grunnleggende antagelser om seg selv og andre, være styrt av blant annet kvaliteten på samspillet mellom barnet og fosterforeldrene (Bunkholdt, 2017, s. 87). Hvor raskt et barn etablerer nye tilknytningsrelasjoner etter en flytting avhenger av faktorer ved barnet, så vel som ved faktorer ved barnets nye omsorgspersoner (Gording Stang & Baugerud, 2018). Bunkholdt (2017) påpeker at relasjon (eller tilknytning) er en av hovedbetingelsen for både utvikling og endring.

Mange barn som har vært utsatt for markante belastninger i livet klarer seg bra til tross for store påkjenninger. Kritikken av tilknytningsteori er at den ikke tar høyde for barnets medfødte eller ervervede funksjoner og evner, og temperament (Bunkholdt, 2017). Helmen Borge benytter begrepet resiliens. Han beskriver resiliens hos barn som det å fungere godt psykososialt til tross for at de lever i risikable omsorgsforhold, å fungere normalt under unormale forhold (Borge, 2003). Resiliens er mer knyttet til risiko, og peker tilbake på vedvarende prosesser som varierer i form av grader. Hvert enkelt barn vil måtte finne sine særegne prosesser for å oppnå en bedre tilværelse. Det er en enorm variasjon på barns

reaksjoner på stress, der enkelte barn klarer seg fint, mens andre utvikler vedvarende psykopatologi (Borge, 2003).

3.2.5 Utviklingstraumer og traumebevisst omsorg (TBO)

Som påpekt tidligere har mange barn som bor i fosterhjem, tidlig i livet vært utsatt for store påkjenninger fra deres primære omsorgsperson. Kombinasjonen av traumatisk stress og sviktende reguleringsstøtte kan gi det som blir omtalt som utviklingstraumer. Med utviklingstraumer menes at barnet har vært utsatt for krenkende og skremmende opplevelser eller at deres sentrale behov ikke har blitt møtt, og at dette har oppstart tidlig i barnets liv (Nordanger & Braarud, 2018). Det er her viktig å presisere at ikke alle barn utsatt for risiko utvikler problemer, og ikke alt kan forstås innenfor dette perspektivet.

En integrering av tilknytningsteori og traumeteori, omtalt som traumebevisst omsorg (TBO) danner på mange måter en forståelsesramme for hvordan gi utsatte barn og unge trygge og stabile oppvekstbetingelser i et fosterhjem. Nyere kunnskap om traumebevisst omsorg har vist viktige implikasjoner av å skape oversiktighet og forutsigbarhet, og et fokus på å skape trygghet og stressreduksjon for barn som er traumatiserte (Nordanger & Braarud, 2018).

TBO handler om en forståelse og holdning. Omsorgspersonene er avhengig av kunnskap og forståelse for å kunne møte barna på en konstruktiv og hensiktsmessig måte, ved å regulere barnet inn når det er overaktivert og hente det fram når barnet stenger av, også kalt hyperaktivering eller hypo-aktivering (Nordanger & Braarud, 2018). Det er ønskelig å hjelpe barnet med å være innen et optimalt spenn/sone for aktivering, hvor barnet har optimal oppmerksomhet mot andre mennesker og situasjoner de er i. Det er her barnet er mottagelig for læring. Grensen for hyper- eller hypoaktivering varierer fra person til person, og påvirkes av erfaringer og emosjonell tilstand, samt medfødte faktorer som temperament. Sosial kontekst spiller inn, og de fleste tåler mer når de er sammen med noen som man føler opplevd trygghet sammen med (Nordanger & Braarud, 2018). Det er viktig for barnet at de voksne rundt barnet skaper en opplevd trygghet, som defineres ut ifra barnets synspunkt.

4.0 Metode

Jeg vil i dette kapittelet forklare valg av metode for forskningsprosjektet og oppsummere studiens forberedelse og gjennomføring. Jeg vil også se på forskningsetiske dilemmaer som kan oppstå. Hoveddelen vil vektlegge analysen. En viktig del av forskningen er prosjektets reliabilitet og validitet, som er viktig med tanke på om forskningen gir gode og holdbare resultater. Dette vil bli behandlet til slutt i dette kapittelet.

4.1 Den kvalitative tilnærmingen

Jeg har valgt å benytte meg av et forskningsintervju i dette prosjektet, en tilnærming innenfor kvalitativ metode. Forskningsintervjuet er en samtale med struktur og med et formål (Kvale & Brinkmann, 2012). Formålet var å utforske betydningen av søskenrelasjoner og hvordan søskenrelasjonen ivaretas når søsken ikke bor sammen i fosterhjem.

Jeg har ønsket å se på hva som muliggjør ivaretagelse av søskenrelasjonen og hvordan en kan legge til rette for gode møter når søsken ikke bor sammen i fosterhjem. Jeg har vært opptatt av hvilke muligheter som blir gitt barna, for de kan etablere en relasjon og en kontakt med hverandre, som er hensiktsmessig for seg og sitt liv.

4.1.1 Utvalg og rekruttering av informanter

Problemstillingen kan belyses fra både barnet, fosterforeldrene, opprinnelsesforeldrene eller saksbehandler sin side, eller fra flere hold samtidig. Jeg har valgt å fokusere på saksbehandlere sine erfaringer. Saksbehandlere utfører sitt arbeid i en relasjonell kontekst hvor samhandling og dialog med barn, foreldre, fosterforeldre er en viktig del. Samtidig er det barna og de voksne rundt dem som er direkte og personlig berørt av de barnevernsansatte sine arbeidsformer, avveininger og avgjørelser. Saksbehandlere i barnevernet vil kunne belyse og beskrive mange av de komplekse sidene ved kontakt mellom søsken, da de ofte er i dialog med alle berørte og involverte parter.

Jeg ønsket å intervju informanter fra ulike barneverntjenester. Dette for å få et variasjonsdekkende materiale (Valsiner, 1984). En og samme barneverntjeneste kan ha en noe lik forståelse og like holdninger, som kan prege det praktiske arbeidet. Ved å sammenligne på tvers, vurderte jeg at jeg ville få en bredere kvalitativ undersøkelse, selv om en også kan finne store individuelle forskjeller på et og samme arbeidsted.

Jeg har henvendt meg skriftlig til syv ulike barneverntjenester i Oslo og Akershus. Det var viktig at informantene hadde erfaring med fosterhjemsarbeid over tid. Jeg har tillagt dette større vekt enn at informantene kommer fra forskjellige tjenester, selv om at jeg har vært

opptatt av at de ikke bare kommer fra et og samme kontor. Det kan være noen forskjeller på hvordan de ulike kontorene er inndelt. Informantene som deltar i studien, har jobbet spesifikt med fosterhjemsarbeid og jobber på eget fosterhjemsteam. Informantene kommer fra tre ulike barneverntjenester, og har jobbet innen barnevernet fra 8 til 26 år.

Intervjuene ble gjennomført perioden november og desember 2018. Empirien har bestått av fem intervjuer, hvor intervjuene har vart mellom 36-73 minutter.

4.1.2 Forberedelse

Jeg har valgt å utforme en intervjuguide på forhånd slik at intervjuet følger en form for struktur. Et forskningsintervju er en godt egnet metode når en skal få frem folks erfaringer. Forskningsintervju kan ligne på en samtale som man har i hverdagen, men som likevel har et profesjonelt formål (Brinkmann & Kvale, 2012). Jeg har vært opptatt av at utformingen skal gjøre det mulig å fortolke meningen med sentrale temaer, og på denne måten innhente kvalitativ kunnskap gjennom vanlig språkbruk (Kvale & Brinkmann, 2012).

Jeg ønsket å samle inn åpne og nyanserte beskrivelser, og har valgt å utforme intervjuguiden slik at jeg innhenter beskrivelser av spesifikke situasjoner og hendelsesforløp. Jeg har bevisst valgt denne framgangsmåten da jeg vurderer at jeg bedre kan belyse det fenomenet jeg ønsker å undersøke. Ved å spørre generelle spørsmål, vil jeg risikere at jeg i større grad vil få generelle meninger og oppfatninger, mer enn hva som faktisk skjer i praksis.

4.1.3 Utførelsen av intervjuet

Jeg tok utgangspunkt i intervjuguiden, men tilpasset den underveis. Jeg stilte oppfølgingsspørsmål og justerte ved et av intervjuene spørsmålene da informantene ikke hadde egne erfaringer med saker hvor søsken bodde adskilt. Jeg ser at jeg her løftet spørsmålene til å bli mer generelle.

Alle informantene besvarte alle spørsmålene, men i noe ulik rekkefølge. Noen av spørsmålene ble besvart under et annet spørsmål, da det gikk litt over i hverandre. Ved å likevel følge spørsmålene i guiden, opplevde jeg flere ganger at spørsmålene ble ytterligere belyst ved at informantene fylte ut sine beskrivelser. Noen ganger måtte jeg forklare hva jeg mente med spørsmålet, og jeg så at ulike spørsmål ble tolket ulikt av informantene.

Jeg startet intervjuet med å forklare formålet med studien. Åpningsspørsmålene jeg stilte omhandlet erfaringsgrunnlag og bakgrunn. Jeg så det som viktig å tydeliggjøre formålet og være bevisst min egen rolle som fagperson i feltet. Jeg var også bevisst dette i utformingen av spørsmålene. Det var viktig at informantene ikke skulle oppleve intervjusituasjonen som en

kunnskapstest. Ved å benytte åpne spørsmål, hvor informanten tok utgangspunkt i en enkeltsak framfor generelle meninger, ville jeg slik jeg ser det, unngå at informantene opplevde at jeg testet kunnskapen de har på området.

Flere av informantene satte ord på at de fikk nye tanker og refleksjoner under eller etter intervjuet, og flere av informantene reflekterte høyt under selve intervjuet. På denne måten opplevde jeg, at jeg var en del av kunnskapsproduksjonen. Kunnskapen skapes i samspillet, eller interaksjonen mellom intervjuer og intervjupersonen. Det krever at jeg spør og lytter inngående med det formål å innhente etterprøvbar kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2012, s.323). Evnen til å reflektere høyt og bevege seg fram og tilbake i sine resonnementer, fordrer slik jeg ser det at informantene føler seg trygge i situasjonen.

4.1.4 Diktafon og transkribering

Ved valg av metode bestemte jeg meg for å bruke diktafon. Min erfaring er at en fort kan bli så opphengt i selve spørsmålene en stiller, at en mister verdifull informasjon underveis. Jeg var opptatt av å være en aktiv lytter og tilstede under intervjuene, slik at jeg skapte et rom for at informantene kunne tenke, reflektere og snakke fritt. Ved å ta opp samtalen kunne jeg i større grad innta en mer tilbakelemt posisjon. Jeg noterte underveis, stikkord og tanker rundt intervjusituasjonen, som jeg kunne ta med meg inn i arbeidet med analysen.

Jeg transkriberte alle lydfilene kort tid etter at jeg gjennomførte intervjuene. Dette for å ha intervjuene friskt i mente. Transkribering handler om å klargjøre intervjumateriale for analyse ved å omgjøre tale til skriftlig tekst (Kvale & Brinkmann, 2012). Det var tidkrevende, men av stor betydning når det kom til analysen. Det å omgjøre fra talespråk til skriftspråk krever en rekke vurderinger og beslutninger, om hvordan man fremstiller talen til skriftlig språk. Jeg har i gjengivelsen av sitater valgt å fokusere på konkrete utsagn framfor det auditive paraspråket som intonasjonsmessig understrekninger eller følelsesuttrykk som latter, sukk etc. Dette valget har jeg gjort, da jeg har vært opptatt av innholdet framfor det språklige.

4.1.5 Forskningsetikk

Det er viktig å være seg bevisst hvilke konsekvenser forskningen kan ha for informantene. Ethiske overveielser må foretas gjennom hele forskningsprosessen (Kvale & Brinkmann, 2012). Forskningsetiske komiteer er opptatt av at det er viktig å være bevisst normkonflikter, sin forforståelse og styrke godt skjønn. Det vises til grunnleggende prinsipper som at personer som deltar i forskning skal behandles med respekt, forskningsprosjektet skal være rettfærdig utformet og utført, og at en følger anerkjente normer og opptrer ansvarlig, åpent og ærlig.

Som forsker skal en etterstrebe at ens aktiviteter har gode konsekvenser (De nasjonale Forskningsetiske komiteene, 2016).

Jeg sendte i september 2018 en forespørsel til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) slik at de kunne vurdere om prosjektet var meldepliktig. I dialog med NSD, ble prosjektet godkjent under forutsetning av at informantene ble påmint sin taushetsplikt. Årsaken til dette var at jeg i intervjuguiden stilte spesifikke spørsmål om enkeltsaker og at det var viktig å forsikre seg om at det ikke kom opp sensitiv informasjon og informasjon vedrørende en tredjeperson under intervjuene.

Etiske problemstillinger kan oppstå under hele prosjektet (Kvale & Brinkmann, 2012). Jeg har etterstrebet å ivareta integriteten til informantene. Jeg har lagt vekt på konfidensialitet, og prøvd å være bevisst mine tolkninger slik at de ikke forveksles med informantens sine. Kvale og Brinkmann (2012), fremhever viktigheten av å være upartisk, noe jeg har etterstrebet. Det er allikevel viktig å fremheve at materiale vil bli påvirket av meg som forsker både gjennom min tilstedeværelse under intervjuet, under transkripsjonen, under analysen og måten jeg velger å framstille funnene. Gadamer mente at det ikke ville være mulig at min posisjon som forsker ikke påvirkes av mine erfaringer og således påvirker måten jeg ser på mitt materiale (Kvale & Brinkmann, 2012). Det er viktig å være dette bevisst.

I min fremleggelse har jeg bevisst valgt å ikke legge frem sitater som gir detaljerte opplysninger om en sak. Slik jeg vurderer det, er det som fremkommer under intervjuene, ikke av en slik karakter at det utgjør taushetsbelagte opplysninger. Jeg velger allikevel å forsikre meg om at ingen av sitatene som fremkommer kan identifiseres av andre. Jeg har valgt noen steder å omskrive sitatet til tekst og utelate spesifikke beskrivelser av hendelser. Jeg har også vært oppmerksom på hvordan jeg omtaler barna i fortellingene til informantene, da det er lett å kategorisere og tolke alt som blir fortalt i lys av bestemte oppfatninger som for eksempel at barna er traumatiserte.

4.1.6 Arbeidet med analysen

Å analysere betyr å dele noe opp i biter eller elementer (Kvale & Brinkmann, 2012, s. 201). Formålet med analysen var å systematisere, ordne og komprimere datamateriale for å utvikle tolkninger av funnene. Jeg har erfart at analysearbeidet også pågår underveis, mens jeg samler inn datamateriale under intervjuet, mellom de ulike intervjuene og under transkripsjonen.

Jeg har stilt følgende analytiske spørsmål til mitt datamateriale:

- Hvilken forståelse av betydningen av søskenrelasjonen kommer til uttrykk i intervjuet?
- Hvilke utfordringer vanskeliggjør ivaretagelsen av søskenrelasjonen?
- Hvordan løses disse utfordringene?
- På hvilke måter blir søskenkontakten ivaretatt?
- Hva har betydning for å ivareta søskenrelasjonen?
- Hvordan beskrives ansvar og rollefordelingen mellom barneverntjenesten og fosterforeldrene?
- På hvilken måte kommer barnas stemme til uttrykk i fortellingen?

Analysespørsmålene har vært med på å danne en struktur. Jeg laget en oppsummering av hva hver enkelt intervjuperson sa rundt de ulike analytiske spørsmålene jeg stilte til transkripsjonene. Jeg ønsket å fortette intervjuet slik at teksten ble mer overkommelig. Videre plukket jeg ut de viktigste temaene og identifiserte hva intervjupersonen sa om disse. Jeg har valgt ut enkelt sitater, som kan være med på å illustrere hva en informant gir uttrykk for om de ulike temaene. Jeg har ved å bearbeide stoffet på denne måten, prøvd å gjøre det mulig å sammenligne hva de ulike intervjupersonene sa om de utvalgte temaene.

Jeg har forsøkt å være bevisst på hva som kommer frem under intervjuene, og hvordan tidligere teorier, forskning og egen arbeidserfaring påvirker mitt analytiske blikk. Videre har jeg erfart at selve analysen også pågår under utarbeidelsen av rapporten. Mye av tolkningsarbeidet skjer samtidig som analysen under systematiseringen og komprimeringen. Jeg har under analysen prøvd å forhindre at informantenes fortellinger blir fragmentert i enkeltbiter slik at jeg mister helhetlig betydningen av det som blir sagt. Jeg har erfart at flere av utsagnene kan passe under flere tema, og et og samme utsagn kan adressere flere forhold.

Det har vært viktig med en klargjøring av min forforståelse og hvilke forventinger jeg hadde med meg inn forskningsprosessen. Det har i prosessen vært utfordrende å klare å holde en distanse til min egen forforståelse, og kjennskap til eget arbeidsfelt og arbeidspraksis. Det har vært viktig for meg at jeg ikke blir for opptatt av hva som er mangelfullt og derfor møter informasjonen med et kritisk blikk. Jeg har etterstrebet å være åpen og nysgjerrig for å se hva som kommer til syne. Jeg ser allikevel at jeg er en del av meningskapningen som skjer både under intervjuet og under selve analysen, og derfor er en del av kunnskapsproduksjonen. Mening skapes, framtrer og kan forstås i en sammenheng eller kontekst (Widerberg, 2014).

Min oppfatning er at hvis min forforståelse preger fortolkningen i for stor grad, vil det hemme forskningen og det er vanskelig å få et reelt bilde av fenomenet jeg undersøker. Jeg har stadig vendt tilbake til empirien, for å kontrollere analysen og tolkningene jeg har foretatt opp mot informantene sine uttalelser. Brinkmann og Kvale (2012, s.216) viser til det hermeneutiske fortolkningsprinsippet hvor en beveger kontinuerlig frem- og tilbake mellom deler og helhet, som er en følge av den hermeneutiske sirkel. Prosessen gjorde at jeg stadig oppdaget nye aspekt ved informantene sine uttalelser, hvor jeg fikk en dypere forståelse av meningen. Det har videre vært viktig å være bevisst at intervjuene ikke er en uttømmende innsikt i informantene sin forståelse. Informantene gir en innsikt og forståelse på et bestemt tidspunkt, og i en bestemt sammenheng. Informasjonen som fremkommer kommer også frem i bearbeidet form og gjennom mine fortolkninger.

Temaene som i dette arbeidet har pekt seg ut, er nært knyttet til de analytiske spørsmålene som jeg stilte til mitt datamateriale. Under de ulike temaene har noen kategorier pekt seg ut. Det er viktig å presisere at jeg kunne ha trukket fram flere eller andre sider ved informantens sine utsagn. Noen tema har jeg utelatt på grunn av oppgavens begrensning.

4.1.7 Reliabilitet og validitet

For å vurdere kvaliteten på forskningen er det viktig å verifisere forskningen ved å se på reliabiliteten og validiteten. God kvalitet i forskningsøyemed handler om gode og holdbare resultater (Kvale & Brinkmann, 2012).

Reliabilitet

Reliabilitet sier noe om forskningens pålitelighet (Widerberg, 2014) Det handler altså om forskningsresultatene konsistens og troverdighet (Kvale og Brinkmann, 2012, s. 250). Hvis jeg ser på om det jeg har kommet fram til er troverdig eller ikke, har jeg gjennom hele prosjektet vært opptatt av å være redelig med de resultatene jeg presenterer. Jeg har forholdt meg tro til de faktiske uttalelsene som fremkommer, og stadig sjekket dette opp mot mitt eget ståsted og vært bevisst dette ståstedet underveis. Jeg har valgt å transkribere intervjuene selv, slik at dette lar seg gjøre. Jeg har valgt å benytte mange sitater underveis, når jeg legger fram prosjektet sine funn. Dette for å underbygge konklusjonene ytterligere.

Det er viktig at fremstillingen av hvordan jeg har gjennomført forskningen blir tydelig. Jeg har hele veien redegjort for, og beskrevet framgangsmåten som jeg har benyttet, fra utvalg og rekruttering, valg av intervjumetode, gjennomføring av intervju, transkripsjon og analyse. Dette arbeidet har slik jeg ser det styrket oppgavens reliabilitet.

Validitet

Validitet sier noe om hvorvidt forskningen undersøker det den er ment å undersøke (Widerberg, 2014), altså forskningens gyldighet (Kvale og Brinkmann, 2012). Validiteten er nært knyttet til min tolkning av data.

Utvalget representerer et utsnitt av representanter for barnevernet og fosterhjemsarbeid i Norge. Alle har bred erfaring og de kan derfor belyse mange ulike sider ved den problemstillingen jeg har ønsket å undersøke. Resultatene kan dog ikke generaliseres men empirien er egnet til å belyse i kvalitativ forstand. Jeg vurderer at hensikten med studien er oppfylt da jeg har vært opptatt av tanker og forståelser om temaet som fremkommer hos informantene, men er klar over at utvalget ikke er representativt. Målet var å gi et bilde av barnevernsansatte sine tanker, erfaringer og forståelser som kan belyse fenomenet jeg er opptatt av.

Jeg har i prosjektet satt opp en intervjuguide med relevans for problemstillingen. Videre har jeg stilt analytiske spørsmål til transkripsjonene. Jeg har hørt på intervjuene og lest transkripsjonene en rekke ganger for å sjekke hva som faktisk fremkommer under intervjuene, og at all relevant informasjon kommer med. I tillegg har jeg notater som støtter opp under observasjoner og tanker underveis. Jeg har hele veien vært bevisst min egen forforståelse. Dette har etter mitt syn, vært med på å styrke prosjektets validitet.

Forskingens reliabilitet er en forutsetning for å få en høy validitet. Jeg har under intervjuene prøvd å legge til rette for at informantene ikke opplever situasjonen som en kunnskapstest i et felt, som i større og større grad gjør krav på kunnskap og faglig tenkning som grunnfundament for alt praktisk arbeid i feltet. Noe jeg opplevde at jeg lyktes med. Jeg ser allikevel at det kan være en sjanse for at informantene svarer det som er sosialt og politisk akseptert, spesielt når det kommer til spørsmål om hva informanten tenker om betydningen av relasjonen mellom søsken. Dette kan slik jeg ser det undergrave forskningens validitet.

5.0 Presentasjon av funn

Jeg har valgt å ordne presentasjonen av resultater etter disse temaene.

1. Hvilken betydning av søskenrelasjonen kommer til uttrykk under intervjuene?
2. Hvordan ivaretas søskenkontakten?
3. Hva vanskeliggjør søskenkontakt?
4. Hva har betydning for å ivareta søskenrelasjonen?

Jeg vil i det følgende presentere de ulike resultatene under disse temaene, med sine underkategorier.

5.1 Hvilken betydning av søskenrelasjonen kommer til uttrykk under intervjuene?

Det fremkommer under intervjuene at søskenrelasjoner kan være så mangt, både i kvalitet, men også at definisjonen av hva søsken er, er mangfoldig. Informantene forteller om hel- og halvsøsken, stor aldersforskjell, nærhet i alder, søsken som kjenner hverandre godt og søsken som ikke kjenner hverandre så godt. Informantene forteller om mange ulike bosituasjoner. De forteller om barn som har ulike fedre og derfor bor adskilt, og om barn som bor i fosterhjem hvor søsken bor i et slekts-fosterhjem. Informantene forteller om store søskenflokker hvor søsken bor i mange ulike fosterhjem, og om søsken som bor i fosterhjem hvor eldre søsken bor hjemme hos foreldrene. Det blir også fortalt om barn som har eldre søsken, som bor alene, og om søskenflokker hvor ikke alle, men noen søsken blir adskilt fra hverandre.

5.1.1 Alle søskenrelasjoner er viktig

Et særlig forhold som er fremtredende er at alle informantene har en grunnleggende holdning om at søsken er viktig. Det fremkommer at det å opprettholde kontakt mellom søsken, blir allment sett på som viktig og verdifullt. Utgangsposisjonen til alle informantene er at søskenrelasjoner er et gode. Flere av informantene ser betydningen av at søskenrelasjonen blir tematisert, som et viktig ledd i å gjøre søskenrelasjonen til et prioritert område.

En av informantene gir uttrykk for at det er en relativt ny tankegang dette med «*relasjons-tekningen*» mellom søsken. Tidligere var det mer fokus på samvær med foreldre, og det var mer tilfeldig hvor mye barna hadde med sine søsken å gjøre. Flere av informantene opplever nå at nye føringer setter fokus på relasjonen mellom søsken.

Informantene begrunner hvorfor de ser på søskenrelasjonen som betydningsfullt på ulikt vis.

Fremtidsperspektivet

Fremtidsperspektivet er fremtredende hos alle informantene. Det at søskenrelasjonen kan få en stor betydning for barnet senere i livet. Fremtidsperspektivet er knyttet til barnets behov for kontinuitet, en sammenhengende livshistorie, som igjen legger grunnlaget for barnets identitetsutvikling.

En av informantene opplever at det nå er et større fokus på betydningen, gjennom en tanke om at søsken lever lengre enn sine foreldre og at det kan være den relasjonen barna har lengst. Dette synet kommer også til uttrykk hos flere av informantene.

En av informantene sier følgende: «*Samværene som har kanskje mest verdi for barna, er mellom søsken. Det er de som skal stå sammen og har en felles historie og sånt, når de blir voksne ... De har samme foreldre, det er et bånd der*».

En annen informant forteller om en sak hvor kontakten og bevisstheten her og nå, vil kunne bety mye når barna er eldre og voksne. Informanten sier:

Jeg tenker at det har en stor betydning. Det har en stor betydning nå, men om fem år og ti år, og når de blir voksne, at denne relasjonen har fått lov til å bygge seg på en naturlig måte. Kanskje ikke som søstre ville gjort når de bor sammen, men da en kontakt som to kusiner ville hatt i samme familie. At dem fortsatt er nær.

Videre setter informanten ord på at:

... de har glede av å møtes nå, men at dette vil ha en kjempestor verdi når de er voksne. Og spesielt for barnet som kanskje bor i et fosterhjem utenfor familie. At det er veien inn. At hun har hatt alle relasjonene som har vært gode. Det er en gavepakke. Altså, det har vært kjempeflott da!

En av informantene forteller om en fostermor som ser betydningen både her og nå, men som også tenker fram i tid. Informanten sier følgende:

... en stor nytteverdi for den minste. Hun ser hvor godt det gjør henne å treffe storesøster, til tross for at det har vært vanskelig i perioder. Når hun blir gammel kan hun begynne å dele. Det er en fantastisk fostermor som gjør en fantastisk jobb, og som ser hva dette lille barnet har behov for. Det er på mange måter hennes kanskje største drivkraft. Hun ser på en måte litt lengre fram i tid. Hun er ikke bare her og nå, ... men også senere i livet.

Flere av informantene gir uttrykk for at det gir barna noen å ty til betingelsesløst, spesielt når man blir eldre. En av informantene sier at det gir barna noen man kan føle seg tett på. Noe som er «ubegrenset og eget».

Kontinuitet

Det fremkommer videre at barnets behov for kontinuitet er viktig. Relasjonen til søsknene er generelt en kilde til kontinuitet i livet. Kontinuitet peker på barnets behov for å ha en sammenhengende livshistorie. Flere av informantene setter ord på at det kan være av stor betydning at barna gjennom kontakten med søsken, får kjennskap til hverandres liv og opplevelser, som igjen gir en følelse av kontinuitet. Det gir barnet en mulighet til å se ting i sammenheng, og som kan gi en forståelse av helheten. De kan bekrefte hverandre sin historie og gi anerkjennelse til hva de har opplevd.

Identitet

Et særlig forhold som fremkommer er at søskenkontakt og ivaretagelsen søskenrelasjonen er viktig for barnets identitetsutvikling.

En av informantene gir uttrykk for en tanke om at vi mennesker er familie. Gjennom eget livsløp etablerer vi egne relasjoner, kjæreste/samboer, får barn, og blir på en måte en familie. I et slikt livsløpsperspektiv blir informasjon, kunnskap og kjennskap til ditt opphav viktig. Informanten gir uttrykk for at din opprinnelige familie blir i løpet av livet, desto viktigere.

Informantene snakker om verdien av å se likhetstrekk som samme nese, samme øyne etc. Flere av informantene snakker om betydningen av å kjenne til sin egen bakgrunn og oppvekst. Gjennom å dele sine historier med hverandre kan de minne hverandre på egne erfaringer og opplevelser fra barndommen. Barna kan på grunn av alder ha ulikt utgangspunkt for å erindre tidligere opplevelser og erfaringer. En av informantene uttrykker: «... for da har hun en tilknytning til hvem hun er i forhold til oppvekst, senere også, da hun blir mer kjent med sin egen bakgrunn gjennom storesøster».

Det fremkommer at det kan være en hjelp til å sette ting i en sammenheng, og bringe forståelse til det de har opplevd sammen, og med sine foreldre. Sammenhengen i livet, den røde tråden har stor betydning for at barn skal forstå seg selv og andre.

Dette sitatet fra en av informantene understøtter dette perspektivet:

Storesøster er veldig god til å skrive, og hadde en fortelling som hun hadde skrevet ned om noe av oppveksten sin, som hun hadde lest opp mens lillesøster var til stede. Jeg tenker slike ting kan bidra senere i livet - hvem er jeg? Identitet, noe jeg mener mange fosterbarn sliter med når man bor i fosterhjem.

En av informantene gir uttrykk for at søskenrelasjonen har betydning ved at barnet kan dele tankene og følelsene med noen som har kjennskap til hvem barnet er og hvor barnet kommer ifra. Noe som er mye av prosessen i tenårene. «*Hvem er jeg? Hvor kommer jeg fra? Hvorfor er jeg brun og du lys? Hva heter jeg til etternavn?*». Informanten gir uttrykk for at det er fint å ha kontakt med søsken i søken etter sin identitet.

En av informantene ordlegger seg på følgende måte:

... gi deg noen svar eller være en del av deg da. Som senere i livet, selv om du ikke har kontakt med mor eller far, så kan du ta kontakt med søsken som kanskje har vært gjennom det samme som deg. Uansett om dere ikke har bodd sammen, og liksom dele denne historien. Også når de blir større og voksen. Tenker det kan være veldig bra for, for alle barn da!

En annen informant gir uttrykk for at for mange kan søsken være en del av en helhet. «*En flokk, hvor det å holde sammen er viktig. En kollektivistisk kultur, hvor man tar vare på hverandre*». Informanten setter denne tanken opp mot at søsken mister kontakten når de bor i fosterhjem. «*Vi fratar dem på en måte en kulturell tilhørighet*».

5.1.2 «Søskenkontakt er bra, men ikke for enhver pris!»

Et klart funn er at søskenrelasjonen blir ansett som noe som på generelt grunnlag har stor verdi, men ikke for enhver pris. Det blir hos flere av informantene fremhevet at det er viktig å ha et kritisk blikk på om kontakten er bra for hvert enkelt barn, i hvert enkelt tilfelle. Det er viktig at føringen om at det skal legges til rette for kontakt mellom søsken, ikke blir en selvfølgelighet som blir styrende. Det som blir tatt for gitt uten en konkret vurdering.

Informantene er opptatt av den individuelle vurderingen i hver enkelt sak. Søskenrelasjonen er individuell, og kan være påvirket av tidligere omsorgsbetingelser. Det fremkommer at søskenrelasjonen ikke alltid er utviklingsfremmende.

Informantene beskriver at barna tar på seg ulike roller ovenfor hverandre. De tar på seg hjelpe-rollen, omsorgsrollen for yngre barn, rollen som klovn, syndebukk, og de bekrefter og viderefører rollene og rolledefinisjonene ovenfor hverandre når de møtes. Det fremkommer at barna opprettholder uheldige samspillsmønstre seg imellom, noe som gjør treffpunktene kaotiske. Det fremkommer også at barna kan ha sterk lojalitet til sine foreldre og at de tar på seg rollen som delegat for foreldrene sine ønsker og krav om lojalitet, og formidler budskap til barna gjennom søsken.

Flere av informantene trekker fram at barna kan vekke reaksjoner hos hverandre. Kontakt med søsken kan påføre barna stress. Informantene gir uttrykk for at barna på grunn av sine erfaringer og potensielle traumer, trenger ro og tid for at relasjonen kan vokse fram under nye omsorgsbetingelser. Og kanskje voksne fram på en ny måte. En av informantene sier: *«De så på henne som en forlengelse av mor og derfor traumene»*.

Ulike ønsker og behov for kontakt hos barna fremkommer hos flere av informantene. Informantene forteller om store individuelle forskjeller blant søsknene. De ønsker ulike ting og har ulike behov i sitt hverdagsliv. Det fremkommer at søsken kan være ulike, stor avstand i alder, ulike omfattende behov hos barnet og om søsken som har lite kjennskap til hverandre før plassering.

Flere av informantene reflekterer frem og tilbake rundt betydningen av en søskenrelasjon, opp mot kostnaden det har for barnet, og hva dette krever at alle parter. En av informantene reflekterer rundt det nye fokuset på betydningen av søskenrelasjoner og *«opplever at det er en ny trend»*. Informanten trenger å bli enig med seg selv at det er *«kun et gode»*.

5.1.3 Søskenrelasjonen trumfer allikevel utfordringene

Et særlig forhold jeg ønsker å fremheve er at til tross for at informantene beskriver ulike utfordringer knyttet til ivaretagelsen av søskenrelasjonen, er det tydelig at betydningen av søskenrelasjonen allikevel trumfer utfordringene. Her kommer tidsperspektivet tydelig til uttrykk. Det fremkommer at det å ivareta søskenrelasjonen og legge til rette for kontakt mellom søsken, handler mye om hva som tjener barnet i et fremtidsperspektiv.

Fremtidsperspektivet begrunnes ut fra barnets behov for kontinuitet og sammenheng i livet, noe som legger grunnlaget for barnets identitetsutvikling. Informantene snakker om å ha noen som kan følge deg inn i voksenlivet. En som kan hjelpe barnet til å forstå og til å bearbeide.

Et annet forhold jeg ønsker å vektlegge, er at alle informantene fremhever at det er viktig å ta hensyn til barnets behov, reaksjoner og signaler i et her og nå perspektiv, men samtidig holde

på en tanke om at det å legge til rette for en kontakt mellom søsken kan ha en stor verdi for barnet på sikt. Det fremkommer at verdien dette har for barnet i et fremtidsperspektiv måles opp mot hva barnet kan tåle her og nå. Et uttrykk som går igjen hos alle informantene når utfordringen rundt ivaretagelsen av søskenrelasjonen blir belyst er barnets kapasitet og «*tåleevne*». Barnets fungering i det daglige og sterke og vedvarende reaksjoner på kontakt, blir vurdert opp mot hva barnet til enhver tid kan tåle.

Et tredje forhold som da trer tydelig frem i fortellingene er den svært krevende vurderingen rundt når og om barnet er klar for kontakt. Informantene forteller om utfordrende avveininger hvor en vurderer om det er forsvarlig å opprette kontakt med søsken, i tillegg til andre belastninger rundt barnet. De forteller om stadig avveininger av omfang og varighet på treffpunktene. Hvordan har det vært, hvordan er det i dag og antagelser om fremtiden. Det fremkommer hos informantene at dette er en tidkrevende og vedvarende prosess i stadig endring. Flere av informantene snakker om et meget komplekst totalbilde, og egen usikkerhet rundt hva som er riktig med tanke på den totale ivaretagelsen av barnet i et her og nå perspektiv og med utgangspunkt i barnets sitt beste.

I et fremtidsperspektiv er som sagt alle informantene tydelige på at søskenrelasjonen har en verdi. Mer enn at søskenrelasjonen blir beskrevet som dårlig, gir flere av informantene uttrykk for at tidligere omsorgsbetingelser på ulikt vis har påvirket barnas relasjon til hverandre. Det fremkommer gjennom fortellingene til informantene at det er viktig å være dette bevisst, da muligheten for endring ligger i riktig tilrettelegging fra de voksne.

En av informantene er opptatt av at selv om barna har en dårlig relasjon til hverandre, så bør de ha en form for kontakt. «*Så kan de selv ta denne erfaringen videre i livet sitt*». Det er ikke alltid det ligger til rette for en god og nær relasjon, men de trenger å kjenne til hverandres eksistens.

En annen informant trekker fram at ungdom som plasseres i fosterhjem ofte skal tilbake sitt opprinnelige nettverk når de blir eldre. Informanten gir uttrykk for at det da er svært viktig at det blir lagt til rette for kontakt. Informanten setter ord på betydningen at de voksne skaper et rom for at relasjonen mellom søsknene kan «repareres», slik at de senere i livet kan være der for hverandre og hjelpe hverandre med sin identitetsutvikling. «*Hvem er jeg? Hvorfor er det sånn?*». Barna vil trenge hjelp til å definere nye roller overfor hverandre, før de er voksne og står der alene. «*Hvem er jeg i møte med deg?*».

En av informantene sier:

Vi sitter med så mye makt og det er viktig at vi ikke fratrar dem en mulighet ..., så hvis vi ikke legger til rette for det, så mister de jo kontakten med søsken ..., for de er i vår vold eller fosterforeldrenes vold. Hvis vi ikke tilrettelegger for det, så får de ikke muligheten til å bli kjent og ta valg ut ifra seg selv ..., fordi det er bare vekk ...! Det er i alle fall ikke barna som bestemmer at det blir sånn. Det er de voksne ikke sant! Det er det jeg tenker ... ja!

5.2 Hvordan ivaretas søskenkontakten?

Det framkommer en tydelig stemme hos alle informantene om at fosterforeldrene utgjør en viktig og avgjørende bærebjelke i den praktiske utformingen og organiseringen av søskenkontakt. Jeg har valgt å organisere funnene under følgende kategorier. Naturlige treffpunkt, kontakt på sosiale media, og planlegging og tilrettelegging.

5.2.1 Naturlige treffpunkt

Et særlig poeng informantene la vekt på er betydningen av at kontakten mellom søsken blir så naturlig som mulig. At det forenes med livet og hverdagen til barna på en slik måte at de kan delta eller være en del av noe, og ikke bare noe som er avtalt og som kommer som et pålegg fra de voksne. En av informantene beskriver det på følgende måte: «*Altså åpne opp for hverandres hverdager, tenker jeg er fint mål da*».

Det fremkommer at mange av barna har behov for å etablere et nytt nettverk og hverdagsliv med fosterfamilien, noe som er en omfattende og krevende prosess. Barna vil i møte med egen hverdag ha et behov for å ha jevnlig kontakt med sine søsken, for å unngå at de blir fremmede for hverandre. Når kontakten mellom søsknene er etablert, snakker alle informantene om naturlige treffpunkt som invitasjoner til familiebursdager, jul og høytider, middager sammen, overnattinger, felles aktiviteter og opplevelser.

En av informantene uttrykker at barna har de samme behovene som andre barn, og setter ord på betydningen av: «*Å komme inn i hverandres hjem hvis det er rom for det ... De trenger å se. Hvor bor du? Hva slags farge har du på huset ditt? Kan jeg se rommet ditt?*».

Flere av informantene beskriver at hverdagen naturlig nok tar stor plass og det er viktig å finne de naturlige møtepunktene. En av informantene ordlegger seg på denne måten: «*... så det er litt ettersom det passer, fordi de har jobb, og det er barnehage, og det er ting som skjer i helgen da ...*».

En av informantene forteller om betydningen av at et av fosterhjemmene er et slekt- og nettverksfosterhjem. Barnet blir en naturlig del av noe ved å bli invitert inn i opprinnelsesfamilien sine markeringer og tradisjoner. Det etableres naturlige treffpunkt når deler av opprinnelsesfamilien samles. Det sørger for en kulturell tilhørighet til barnets opprinnelige familie, i tillegg til at barnet får opprettholdt kontakten med sin søster.

Informanten setter ord på at det er viktig at barna:

... opplever at dette er min familie, og at de får innsikt i andre sine familier, i og med at dette er i forbindelse med høytid og at det kommer ulike generasjoner, også besteforeldre ... at det liksom er familie på to sider her, som begge barna blir involvert i.

Informanten sier videre: «Jo mindre vi trenger å være inne, jo bedre er det for barna. Det tror jeg har en verdi for barnet».

5.2.2 Kontakt på sosiale medier

Det fremkommer i fortellingene til informantene at bruk av sosiale medier har blitt en kommunikasjonsplattform som fremmer nye muligheter for kontakt. I fortellingene til informantene er denne kontaktformen mest aktuell for ungdom. Mange av sakene som blir belyst omhandler yngre barn som ikke benytter sosiale medier.

Noen av informantene fremhever at når ungdom etablerer kontakt på sosiale medier kan det reise andre utfordringer enn tidligere. Barna vil allikevel trenge hjelp og bistand fra de voksne til å legge til rette for gode møter. Fosterforeldrene trenger å komme i posisjon til barnet, slik at de kan hjelpe og støtte barnet i møte med å tilrettelegge for en hensiktsmessig og god kontakt.

En av informantene forteller at det var via sosiale medier at søknene selv tok kontakt med hverandre, etter en lengre periode uten kontakt. Det var over tid etablert en trygghet og tillitt mellom barna og fosterforeldrene, slik at barna selv fortalte at de hadde kontakt på sosiale medier. At barna fortalte dette til sine fosterforeldre, gjorde det mulig for de voksne å ta kontroll og til å tilrettelegge for gode møter mellom søsknene. Behovet for at møtet mellom søsknene ble nøye planlagt og tilrettelagt var fremdeles til stede, selv om barna selv tok kontakt med hverandre på sosiale medier.

En av informantene forteller at det er viktig å komme barna i møte når det etableres kontakt på sosiale medier. En kan fort miste en viktig kontroll hvis man legger ned et forbud. Man må

heller styrke opp under barna slik at de klarer å stå i kontakten. Informanten gir uttrykk for at barna kommer til å stå i denne kontakten uansett når de blir eldre. Informanten peker her tilbake på sin erfaring med at de søker tilbake til sitt opphav når de blir eldre.

5.2.3 Planlegging og tilrettelegging

Det er særlig to poeng jeg ønsker å fremheve. Behovet for planlegging og nøye tilrettelegging av møtene mellom søsken, og behovet for å evaluere og tilpasse formen på kontakt underveis. Dette er en vedvarende prosess hvor fosterforeldrene og barneverntjenesten stadig vurderer hva som er gode løsninger og til det beste for barnet.

Mange av informantene trekker fram behovet for planlegging og nøye tilrettelegging, spesielt de første gangene søknene skal treffe hverandre. Treffpunktene kan i en etableringsfase framstå kaotiske, og trenger slik en av informantene uttrykker det, «*at noen tar styring*».

Behovet for å gjøre justeringer underveis handler om tilrettelegging av hyppighet, varighet og hvor barna skal treffe hverandre. Den konkrete utformingen har stor betydning. Vurderingen tar utgangspunkt i hvordan treffene har vært, hvordan det er nå og antagelser om hvordan behovet til barnet er framover. Behovene til barna må vurderes hver for seg, og opp mot hverandre.

Det fremkommer at det er viktig å evaluere hyppighet opp mot barnets behov for ro. En fortolkning av reaksjoner hos barnet som både kommer til uttrykk når det er kontakt, men også en vurdering av barnets fungering i det daglige blir ofte en rettesnor for de avveiningene som må gjøres underveis. En etterstreber å finne en form som er utviklingsfremmende og til det beste for barnet.

I fortellingene til alle informantene kommer kompleksiteten i sakene tydelig fram, og det blir også tydelig at hvordan søskenkontakt gjøres er en vedvarende prosess som må evalueres og justeres fortløpende, slik at barnets behov blir ivaretatt. En av informantene forteller om en fostermor som er usikker på om det er for tidlig å gjennomføre neste besøk. Informanten forteller: «*Det har vært perioder hvor det ikke har vært månedlige treff, men det har vært tre måneder imellom, hvor, ja og så har man ..., hvor barnet har hatt behov for å treffe søsken igjen, og uttrykt det da*».

En av informantene beskriver at det er viktig at de voksne har kontroll på tilretteleggingen. Det er viktig å ha en bevissthet til betydningen av en slik tilrettelegging. Vurdering er på bakgrunn av hva barnet tåler, hva barna selv tar initiativ til og selv vurderer at de ønsker.

Et sitat som understøtter dette perspektivet er:

Da så vi på hva de tålte av ytre stress, for allikevel ikke å dissosiere, ikke få noen utbrudd vi ikke hadde kontroll over, selvskading. Så liksom at vinduet hadde blitt såpass høyt at vi kunne presse litt, hvis de fortsatt fikk holde kontrollen da. I form av at du kan være her hvis du vil. Og vi la jo til rette. Den ene fosterforelderen tok med seg det ene barnet ut, hvis de ikke ville være der.

5.3 Hva vanskeliggjør søskenkontakt?

Ulike forhold rundt barnet vanskeliggjør kontakten mellom søsken. Barnets reaksjoner på kontakt, og barnets ønske og behov for kontakt varierer. Videre er det forhold ved fosterhjemmet og praktiske forhold som påvirker om det lar seg gjøre å etablere kontakt mellom søsken. Jeg vil her presentere de ulike forholdene som var mest fremtredende i fortellingene til informantene.

5.3.1 Barnets reaksjoner på kontakt

Det er særlig to forhold informantene la vekt på og som jeg ønsker å fremheve. Informantene forteller at barna kan ha sterke reaksjoner på kontakt, noe som gjør det vanskelig å legge til rette for gode møter. Et annet forhold er at informantene forteller at barna har store individuelle oppfølgingsbehov, noe som gjør det utfordrende å vurdere hva som er til det beste for barnet.

Når det gjelder barnas reaksjoner på kontakt forteller informantene at tidligere erfaringer kan være sterke triggere, at relasjonen til foreldrene og søsknene kan være utfordrende, og om ambivalente og vanskelige følelser. Kontakten kan bringe fram minner og tidligere erfaringer som barna ikke er klare for, og som gir seg utslag i adferd og reaksjoner. Søsken kan ha en relasjon som bærer preg av omsorgsbetingelsene før plassering, og som gjør barna aktiverte.

Flere av informantene forteller at den første tiden kan fremstå kaotisk og forvirrende for barnet. Mange av barna i fortellingene til informantene har vært vitne til mye, vært mye etterlatt, utsatt for vold og har mange symptomer på stress. Dette kommer spesielt til uttrykk under samvær med foreldrene, og det er utfordrende å vurdere hva som er barnets beste.

Flere av informantene forteller at det er en nær sammenheng mellom relasjonen til søsken og relasjonen til foreldrene. Flere av informantene forteller om at søsken kan sees som en forlengelse av sine foreldre, og om søsken som har utøvd vold mot barnet. Det blir fortalt om vold mellom søsknene, enten som et resultat av omsorgsbetingelsene i hjemmet eller vold fra

eldre søsken i et oppdragerøyemed. Dette kan trigge barna når fosterforeldrene eller barneverntjenesten snakker med barna om sine søsken, slik at de stenger av eller blir urolige. I enkelte saker som blir belyst, er barneverntjenesten sine oppfølgingsbesøk i fosterhjemmet utløsende for at de ble utrygge og svært aktiverte.

Mange av informantene forteller om ambivalente følelser hos barnet. De forteller om lojalitetskonflikter hvor barnet får mange forventinger rettet mot seg. En av informantene forteller at barna kan ha reaksjoner, men strever også med følelser som sårhet og at det som omhandler familien er vondt og skamfullt. De kjenner på et savn og kan ha utfordringer med å forholde seg til forklaringer som blir gitt. Informantene gir uttrykk for at det kan være utfordrende å vurdere barnets behov for kontakt og reparasjon, opp mot barnets reaksjoner på denne kontakten. Hos flere av informantene fremkommer det at de voksne rundt barnet kan oppleve et funksjonsfall hos barnet når de treffer familie. Reaksjoner som selvskading, ønske om å ta livet sitt, oppkast, eksemutbrudd, neseblod, tisse på seg og strategier på å unngå treffene blir beskrevet av flere.

I fortellingen til informantene blir det også holdt oppe at barna har store individuelle behov og trenger særskilt tilrettelagt omsorg. Noen av barna strever i hverdagslivet og det er utfordrende å vurdere hva barnet klarer å håndtere, i tillegg til det barnet skal mestre i familielivet, barnehage/skole og fritid og samvær med foreldre. Det blir uttrykt hos flere at barna har behov for stabilitet og forutsigbarhet for å dempe stress og fremme utvikling.

5.3.2 Ulike ønsker og behov for kontakt

Et forhold som informantene la vekt på er at søsken kan ha ulike ønsker og behov for kontakt. I fortellingen til informantene er det flere av barna som ikke ønsker kontakt med sine søsken, mye på grunn av tidligere erfaringer og omsorgsbetingelser som gjør at de har en utrygg søskenrelasjon. Barna kan også framstå ambivalente til om de ønsker kontakt. Flere av informantene fremhever betydningen av at det gjøres en fortløpende vurdering i hver enkelt sak, da behovene endrer seg med tiden.

Det er lite informasjon som fremkommer som peker på at det fra barneverntjenesten sin side ikke er ønskelig med kontakt mellom søsken. I de sakene som blir belyst hvor barneverntjenesten bevisst velger å avgrense kontakten i sin helhet, omhandler det barn som er utsatt for vold eller seksuelle overgrep fra søsken, og hvor barna utviser sterk fysisk eller verbal motstand mot kontakt.

5.3.3 Forhold ved fosterhjemmet

Et av funnene jeg ønsker å fremheve er at informantene gir uttrykk for at de kan oppleve en form for motstand fra fosterforeldrene rundt det å legge til rette for kontakt, og at det kan være utfordrende å tolke hva denne motstanden handler om.

I fortellingene til informantene begrunnes motstanden i forhold ved barnet, og at fosterforeldrene gir uttrykk for at barnet ikke vil tåle at de tar opp kontakten med søsken. Det gis også uttrykk for at de involverte rundt barnet kan oppleve at det kan være ulike tolkninger av barnets signaler. I flere av fortellingene til informantene blir det fortalt om fosterforeldre som opplever fosterhjemsoppdraget som overveldende, og som formidler at barnet strever i hverdagen. En av informantene gir uttrykk for at det er utfordrende å overprøve fosterforeldrene sin vurdering, når denne begrunnes i ivaretagelsen av det enkelte barn.

En av informantene forteller at det kan være utfordrende å motivere fosterforeldre til søskenkontakt når samvær med foreldrene er utfordrende i seg selv. Informanten sier følgende:

... og når en fostermor sier at barnet reagerer veldig på foreldresamvær over veldig lang tid, så synes jeg det er veldig vanskelig å ... jeg synes da det er vanskelig å pushe på søskensamvær ... også er ikke det en rettighet, ikke sant ... samvær med biologiske foreldre er pålagt og det må vi prioritere, prioritere det først.

Som tidligere beskrevet går barnets tålegrense og kapasitet ofte igjen som en av faktorene som gjør det utfordrende å legge til rette for kontakt mellom søsken. En av informantene sier:

Det er noe av det jeg synes er utfordrende når man får mye motstand fra fosterforeldrene. Er det de som synes det blir for mye eller er det barnet? Og hvor mye tåler de av reaksjoner, og tåler de å tro på at det kan repareres - en søskenrelasjon? For en søskenrelasjon kan være annerledes enn en foreldre- barn relasjon. Her tror jeg det fort kan bli et sammensurium.

En av informantene formidler en usikkerhet rundt hvor riktig det er å overprøve fosterhjemmet sine grenser, enten det handler om den totale belastningen til fosterhjemmet og deres kapasitet, eller konkrete vurderinger rundt barnet «tålegrense». Informanten formidler en tanke om at det kan handle om både barnet og fosterhjemmets tålegrense.

5.3.4 Praktiske forhold

Det fremkommer at et praktisk forhold som vanskeliggjør kontakten mellom søsken er geografisk avstand mellom fosterhjemmene. Stor avstand mellom hjemmene gjør at det er vanskelig å etablere en kontakt som muliggjør at søsknene kan treffe hverandre som en naturlig del av hverdagslivet. Stor avstand gjør at det er mer krevende å finne tid og for familien å bli godt kjent med hverandre, noe som trekkes frem som viktig for å lykkes med å legge til rette for kontakt.

5.4 Hva har betydning for å ivareta søskenrelasjonen?

Her vil jeg presentere ulike forhold som har betydning for ivaretagelsen av søskenrelasjonen. Jeg har systematisert funnene under følgende kategorier: Tematisering og informasjon, barnets stemme, fosterforeldrene- en sentral rolle, samarbeid mellom fosterforeldrene, samarbeid mellom fosterforeldre og barneverntjenesten, tid til å forstå og til å bearbeide, og prioritering og retningslinjer.

5.4.1 Tematisering og informasjon

Det er særlig tre poeng som jeg ønsker å fremheve. Det fremkommer av fortellingene til informantene at det er viktig å tematisere søskenrelasjonen ovenfor fosterforeldrene tidlig, men også i perioder hvor det ikke lar seg gjøre å etablere kontakt. Videre er det viktig å tematisere søskenrelasjonen ovenfor barnet som en introduksjon, supplement eller erstatning til kontakt. Et tredje poeng er at måten dette gjøres, må tilpasses barnet.

Det fremkommer hos flere av informantene at det er viktig å tematisere kontakt mellom søsken helt fra starten av en plassering. Flere av informantene setter ord på at det kan være viktig at søskenrelasjonen blir snakket om så tidlig som i en rekrutteringsfase. Det å bevisstgjøre betydningen av en slik relasjon hos fosterforeldrene, kan forhindre at det «kommer som et tillegg til alt det andre». Denne tanken kommer til uttrykk hos flere av informantene. Det er viktig at søsken inngår som en naturlig og integrert del av oppdraget.

Flere av informantene trekker fram betydningen at man må tørre å holde temaet oppe, også i perioder hvor det ikke lar seg gjøre å gjennomføre møter mellom søsknene. Informantene fremhever betydningen av å sende bilde, kort, gaver, og gi barnet informasjon gjennom fosterforeldre. Det kan være viktig å la barnet vite hvordan det går med søsknene i perioder det ikke er kontakt. Det vil kunne få en betydning på sikt, og være med på å gjøre det mulig å gjenoppta kontakten.

En av informantene ordlegger seg slik:

De som ikke har fysisk kontakt kan i alle fall motta informasjon om det andre barnet. Hvis vi vet det... om hvor de bor, hva de gjør? Det kan være en hjelp når de er 18 år og de skal oppsøke kontakt med den andre. Hvis de ikke vet noen ting blir det vanskelig!

Alle informantene fremhever at det er viktig å tematisere søskenrelasjonen, men samtidig tilpasse informasjonen som gis barnet. Hos noen av informantene fremkommer det at barnet kan kjenne på en usikkerhet rundt hva en slik kontakt innebærer. Informasjonen kan skape en utrygghet rundt hvor barnet hører hjemme, og en usikkerhet rundt hvorfor det blir tatt opp som tema. Flere av informantene fremhever at det er viktig å finne en balanse mellom hvor ofte temaet tas opp, og på hvilken måte. Det er viktig å skape et rom for at dette er noe en kan, og bør snakke om. En av informantene sier at med tiden kommer det som regel en nysgjerrighet. Informanten setter ord på at det er viktig «å være tilgjengelig for barnet da».

5.4.2 Barnets stemme

Barnets stemme er en sentral og viktig faktor når en skal ivareta relasjonen mellom søsken. I fortellingene kommer barnas stemme til uttrykk på ulike måter. Det er særlig to forhold jeg ønsker å fremheve. For det første er fosterforeldrene i mange av sakene som er belyst barnets talerør, og for det andre har barneverntjenesten i varierende grad snakket med barnet direkte.

I flere av sakene har barna utfordringer med å sette ord på sine tanker og følelser rundt kontakten med sine søsken, men kan ha reaksjoner i form av fysiske og verbale adferdsuttrykk som blir gjenstand for en fortolkning. Barna kan streve med å ta stilling til hva de ønsker og kan framstå ambivalente. Gjennom fosterforeldrene sine beskrivelser og tilbakemeldinger gjøres en fortolkning av hva som er til det beste for barnet. Dette skjer i en gjensidig samhandling mellom barneverntjenesten og fosterforeldrene.

I enkelte av sakene kommer barnets stemme til uttrykk ved at barnet selv setter ord på sine ønsker og behov. Flere av informantene setter ord på at det lettere å initiere kontakt når barna selv gir uttrykk for at de ønsker kontakt. I enkelte andre saker har informanten bevisst valgt å ikke snakke med barnet direkte, og i andre saker har det ikke vært en bevissthet rundt å snakke med barnet om sine søsken. I enkelte saker fremkommer det at informanten har en tett og planmessig dialog med barnet rundt deres tanker og ønsker om kontakt, tilpasset barnet sin alder og modenhet. En av informantene sier at det å tematisere søskenkontakt kan gjøre at en i

større grad og mer systematisk «*sørger for at stemmen kommer opp, og at de sier hva de ønsker*».

Jeg vil her presentere noen eksempler som belyser ulike måter barnets stemme blir fremmet eller kommer til uttrykk.

En av informantene gir uttrykk for at der barna ikke ønsker kontakt er det viktig å prøve. Informanten forteller at de prøvde, men barna fant stadig «*sånne*» grunner til å unnsnippe. «*Jeg tror vi må snu bilen, jeg tror vi har glemt å låse inn hunden i buret, eller glemt å blåse ut lyset*». Når barna ikke ble hørt i sine forsøk på å slippe, falt de i søvn på vei til møtestedet. Informanten forteller at de snakket med barna om reaksjonene, og som informanten sier: «*Vi tolker dem og vi spør om de kjenner seg igjen i våre tolkninger?*». Barna får spørsmål som: «*Er det noe som kan gjøre at det er lettere å ha kontakt? Lettere hvis noen er med?*». Informanten forklarer at barna er delaktig på denne måten. Informanten gir uttrykk for at tid er avgjørende. Barnet må få tid til å forstå seg selv. Informanten sier: «*Noen barn har språk for det, andre ikke. Vi må kanskje si det, så kanskje de klarer!*».

En annen informant setter ord på at det kan være utfordrende å få frem barnets stemme når de er små. Fortolkningen skjer gjennom observasjon og tilbakemeldinger fra fosterforeldrene. Fosterforeldrene blir ofte stemmen deres, men reaksjonene til barna kan til tider være utfordrende å forstå. Barnet kan gi misvisende signaler eller si det motsatte av hva det mener. Barnet kan si det ut av lojalitet eller forventninger. Informanten gir uttrykk for at det viktig og utfordrende å finne en balanse hvor en skal forstå barnet, gi aldersadekvat informasjon, gjenta, trygge og sjekke ut barnets mening. En balanse hvor en skal prøve å få frem barnets mening og trygge deres mening.

En av informantene forteller at det er viktig at barna får ha en form for kontroll over møtet. Selv om de voksne har ansvar for tilretteleggingen er det viktig at barna får bestemme noe. Informanten fremmer betydningen av at barnet har oversikt og kan påvirke for eksempel hva en skal spise eller hvor en ønsker å treffe hverandre. Dette vil kunne gi barna en følelse av kontroll. At det lages et rom for at barnet kjenner på sine grenser og kan trekke seg.

En av informantene forteller om en ungdom som ønsker kontakt, men som opplever et stort funksjonsfall i etterkant av møtene. Her har informanten valgt å involvere ungdommen i utformingen av planene, slik at en sammen kan snakke om hvordan ungdommen ønsker at planen skal se ut. «*Hva som skjer da? Hva må vi tenke på når du kommer hjem den dagen? Og hva må fosterforeldrene gjøre? ... Vi må sammen lage en beredskapsplan*».

5.4.3 Fosterforeldrene - en sentral rolle

Her er det særlig tre forhold jeg ønsker å fremheve. Fosterforeldrene sin sentrale rolle, betydningen av fosterforeldrene sine tilbakemeldinger, og betydningen av oppfølging og veiledning av fosterforeldrene.

Et sentralt funn er at det fremkommer av fortellingene til informantene at fosterforeldrene sin rolle er essensiell, og helt avgjørende for å ivareta søskenrelasjonen og tilrettelegge for kontakt. Det fremkommer at fosterforeldrene sine verdier, holdninger og innsats er viktig for å lykkes med å ivareta og opprettholde relasjonen mellom søsknene. Fosterforeldrenes engasjement står sentralt hos alle informantene. Det fremkommer at det er fosterforeldrene som praktisk legger til rette for at søsknene treffes, og i sin helhet har ansvar for gjennomføringen.

Et annet funn er at det er fosterforeldrene sine tilbakemeldinger som ofte er rettesnor for avveiningene og vurderingen som gjøres underveis. Det peker tilbake på en vedvarende prosess, og betydningen av hva det relasjonelle i en slik ivaretagelse innebærer.

En av informantene forteller at fosterhjemmet har skapt muligheten for at relasjonen mellom søsknene er bra. «*Fosterhjemmet er litt sånn alfa omega*». Hun peker på at fosterforeldrene sine tanker og holdninger påvirker måten de anstrenger seg for å legge til rette for kontakt, også i perioder hvor det er utfordrende.

En av informantene forteller om betydningen av at fosterforeldrene er pådriver, at det blir avtalt møtetidspunkt, konkrete avtaler som følges opp. Informanten forteller om en fostermor som er opptatt av «*at vi skal sette en dato, vi må finne en dato. Passer det ikke den dagen så finner vi en ny en som passer. At vi liksom lager et opplegg videre framover for hvordan det skal se ut*».

Et tredje sentralt funn er at det fremkommer gjennom fortellingen til informantene at fosterhjemmene trenger støtte og veiledning rundt ivaretagelsen av barnet, og i møte med ulike avveininger rundt tilretteleggingen for kontakt med søsken. Alt henger sammen, og berører og påvirker hverandre. Det å ha en helhetstankegang rundt barnet blir fremhevet av flere av informantene. Fosterhjemmet trenger oppfølging og veiledning i forhold til å tolke og forstå barnets situasjon og barnets omsorgsbehov, slik at tilretteleggingen rundt kontakt blir gjort på en måte som ivaretar barnets behov for beskyttelse versus behov for kontakt.

5.4.4 Samarbeid mellom fosterforeldrene

Det er her særlig to forhold informantene la vekt på. For det første er det viktig og avgjørende at det legges til rette for et samarbeid mellom fosterhjemmene. De utgjør en viktig og avgjørende rolle i tilretteleggingen av kontakt. For det andre er det fremhevet at det har stor betydning at det etableres en trygghet mellom fosterhjemmene.

Det å etablere en trygghet mellom partene viser seg spesielt viktig opp mot at treffpunktene mellom søsknene skal bli en naturlig del av barna sine hverdagsliv. Det fremkommer hos flere av informantene betydningen av at det blir lagt til rette og skapt en arena for at fosterforeldrene skal bli kjent med hverandre, slik at de kan forstå hverandre sine intensjoner og ståsted.

Samarbeidet mellom fosterforeldrene har en betydning for at de driver prosessen framover. At de tar kontakt med hverandre og tar initiativ til møtepunkter mellom barna. Flere av informantene framhever at i de sakene hvor en har lyktes med å ivareta relasjonen, har det vært fosterforeldre som liker hverandre og som har funnet et godt samarbeid seg imellom. Det blir fremhevet at tid til å bli kjent, til å etablere en relasjon og tid til å bli trygge på hverandre er viktig betingelser for å finne en form på kontakten som ivaretar søsknenes enkelte og samlede behov.

En av informantene fremhever verdien av en felles gruppeveiledning for fosterforeldre til søsken. Informanten fremhever betydningen av det etableres en trygghet og felles forståelse rundt ulike hensyn og behov som må ivaretas. I gruppeveiledningen har søskenkontakt vært et felles tema hvor barnas individuelle, så vel som samlede behov har blitt drøftet.

Informanten sier:

Et av kriteriene for å lykkes tror jeg er at fosterforeldre opplever at barnets signaler blitt tatt på alvor ... at man ikke må sitte der i tre timer for at det er bestemt. Men at det er i orden å bare være der i fem minutter, hvis det er det barnet tåler den dagen ... at det er veldig åpent og at ingen blir fornærmet over det. Jeg tenker at det krever at fosterforeldrene kjenner hverandre litt.

Å etablere en trygghet mellom de voksne handler også om at de sammen kan ta styring når barna møtes. En av informantene sier at det er viktig «å ta en styring som voksen. At det ikke blir en happening mellom disse barna, hvor de bare holder på seg imellom. For da kan det bli ganske vilt. Det må styres og man må tørre».

En av informantene påpeker behovet for at de voksne tar styring, noe som krever et samarbeid mellom de voksne rundt barna. Informanten sier følgende:

... vi prøvde å organisere et fellessamvær med alle tre, som bare ble kaos, hvor ingen tar ansvar, og ungene styrte, og hvor vi satt der, barna satt der og alle fosterhjemmene. Jeg tenker at det krever at man tørr å ta styring og at man må være litt kjent, for hvis ikke, kan det fort bli ungene som.. Mange av ungene er vant til å ta kontroll, og det gjør de! Også blir det flaut at den ungen oppfører seg sånn og den sånn. Også kan en bli litt handlingslammet i det ...

5.4.5 Samarbeid mellom barneverntjenesten og fosterhjemmet

Her er det særlig tre forhold jeg ønsker å fremheve fra de sakene som er belyst. Det fremkommer at barneverntjenesten sin involvering rundt ivaretagelsen av søskenkontakt er varierende. Støtte og veiledning av fosterforeldrene er avgjørende, og det blir fremhevet betydningen av at barneverntjenesten tar regi.

Et av forholdene er at barneverntjenesten sin involvering i ivaretagelse av søskenrelasjoner varierer. I noen av sakene har barneverntjenesten inntatt en aktiv rolle. En av informantene beskriver sin egen rolle på følgende måte:

Man skal være beskyttende og ha litt kontroll. Jeg må skape de rammene sånn at det kan skje. Så at min jobb er å evaluere, å samle inn og på en måte ta den kunnskapen som man får inn, å tilrettelegge for at det skal bli bedre. Men jeg skal ikke være en veldig synlig aktør.

I andre saker er ivaretagelsen av søskenrelasjonen et resultat av fosterforeldrene sitt engasjement. En av informantene sier om kontakten mellom søsknene: «Det er veldig hyggelig at de har det og ønsker at de skal ha det, og ville vel kanskje lagt opp til det hvis de ikke hadde vært så aktive selv». Hun peker her på at engasjementet hos fosterforeldrene er det som har vært avgjørende for at søsknene i dag har kontakt.

En annen informant forteller om at det ble etablert en felles gruppeveiledning for fosterforeldrene til alle søsknene. Informanten forteller:

Det var viktig at de fikk snakket sammen om å forstå de uforståelige reaksjonene, og så ble det til at fosterforeldrene ble kjent, og så ble det slik at de snakket sammen om søskensamvær ..., tror faktisk ikke det var den opprinnelige planen.

Et annet forhold som tidligere er belyst, er at veiledning og støtte til fosterforeldrene viktig og betydningsfullt. Mange av fortellingene viser at fosterforeldrene sin rolle som barnets nærmeste omsorgsperson og trygge base er avgjørende i forhold til etableringen og den praktiske tilretteleggingen for kontakt. Det er derfor av stor betydning at fosterforeldrene mottar råd og veiledning rundt vurderingen av hva som er den beste ivaretagelsen av barnet.

En informant forteller at fostermor benytter barneverntjenesten som drøftingspartner når hun er usikker på hyppighet og hva som er til det beste for barnet:

Vi har liksom drøftet litt fram og tilbake, om samværet er lurt å ha nå, eller om vi skal vente. Eller om det bør være tre timer, kanskje til forskjell for to eller en og halv akkurat denne gangen. I starten var det mye mer av det, enn det er nå egentlig. For nå går det mye bedre.

Et tredje forhold er betydningen av at barneverntjenesten tar regi og etablerer et tett samarbeid mellom fosterhjemmene. I alle sakene som blir trukket fram som «suksesshistorier» har kontakten mellom søsknene vært utfordrende den første perioden barna bodde i fosterhjem. Betydningen av og behovet for at barneverntjenesten tar regi og sammen med fosterforeldrene etablerer en felles forståelse og felles allianse, trer tydelig fram i fortellingene til informantene. Flere av informantene nevner betydningen av samarbeidsmøter med fosterhjemmene, hvor en utveksler tanker og ideer om hva som er mulig å få til.

Flere av informantene setter ord på at det vil kreve at alle eier prosjektet hvis det skal etablere en felles forståelse. Det å utveksle forventninger legger mye av grunnlaget for arbeidet videre.

En av informantene sier; «Å skape en felles forståelse vil kreve at vi i barneverntjenesten, tar stilling til hva vi ønsker. Hva er formålet med kontakt? Hvorfor tenker vi at det er viktig?». I likhet med en annen informant blir det fremhevet at det å undre seg over hvorfor fosterhjemmet kan oppleve kontakten som utfordrende, mens det andre fosterhjemmet ikke opplever det samme, kan være et godt utgangspunkt for å etablere en felles forståelse.

En av informantene gir uttrykk for at det er viktig å sette opp en struktur. Et stillas, som kan tas ned etter hvert som kontakten har blitt en naturlig del av noe.

Vi må være med på å sette opp en struktur først, sette opp et sånn stillas. Men det kan tas ned etter hvert igjen, hvor en har gitt den nødvendige støtten, oppussingen en trenger. Da kan vi trekke oss litt tilbake.

Når kontakten mellom søknene er etablert og har blitt en naturlig del av hverdagen, drifter fosterhjemmet dette selv som en del av hverdagslivet til barnet og fosterhjemmet.

5.4.6 Tid til å forstå og til å bearbeide

Et funn som jeg her ønsker å fremheve er betydningen av at barnet får tid. Tiden blir fremhevet som viktig for at barna skal etablere en trygg relasjon til sine fosterforeldre. Videre er tiden fremhevet fordi barna på grunn av sine tidligere erfaringer og potensielle traumer, trenger tid og ro til at en relasjon til sine søsken skal få mulighet til å vokse fram under nye omsorgsbetingelser. I mange av sakene som er belyst har barna trengt tid for å kunne etablere nye måter å være sammen på. Det har for flere av barna vært viktig å få ting litt på avstand. De har trengt tid til å forstå og til å bearbeide. Med tiden har de klart å etablere gode møter mellom søsknene.

En av informantene uttaler at barna trenger tid til å lande der de er og få erfaringer på at når *«vi møtes så er det sånn og når de kommer hit er det sånn»*. Informanten fremhever behovet for å etablere en form for forutsigbarhet gjennom det å erfare. Det å få nye omsorgserfaringer kan gjøre dem mer robuste, slik at de kan møte hverandre uten at det skaper eller setter i gang alle disse reaksjonene. Informanten gir uttrykk for at barna trenger erfaringer på at kontakten ikke innebærer en ny flytting. Informanten sier: *«Nå har disse barna fått erfaringer. Det er fint å være sammen, de har glede av hverandre, men det skjer ikke noe annet heller når vi er sammen»*.

En av informantene setter ord på at det å få ting på avstand er viktig for at det ikke skal være så emosjonelt. Gjennom tiden kan det vokse fram en annen forståelse rundt det som har vært, og som gjør at barna kan finne trøst i at dette har de vært sammen om. Ikke en tanke om hvem som har hatt det verst eller hvem som skulle ha gjort mer. En forståelse av at *«vi var alle i en hjelpeløs tilstand og gjorde så best vi kunne»*. Informanten setter ord på at barna trenger tid for å klare å finne tilgivelse for det, og bygge en relasjon på denne forståelsen.

En av informantene setter ord på at det kan få en betydning at barnet på sikt ser at det går bra med den andre, og at en kan få muligheten til å se opp til noen som tidligere har vært en utrygg person i barnet sitt liv. En som ikke lenger utgjør en forlengelse av det som skjedde tidligere. Informanten gir uttrykk for at det på sikt kan gi en form for *«reparasjon»* og en mindre følt smerte. Informanten fremhever at det er avgjørende å gi barnet tid for at dette rommet kan få muligheten til å vokse fram.

En annen informant har erfart at hvis man presser barna til noe de ikke vil, så kan det oppstå «en type vegring, en blåknute. Så oppnår man det motsatte av hva en vil». Informanten gir uttrykk for at hvis det ikke ligger til rette for kontakt på nåværende tidspunkt så lar det seg gjøre senere.

En av informantene forteller om en jente som sa til sin søster etter mange år uten kontakt: «Jeg trengte den pausen også!». Informanten forteller videre:

Jeg synes det var en fin historie egentlig. Det er en vond historie og vondt når det pågår. Og det er vondt å si til en 14 år åring at de ikke kan møte søsknene sine. Og det er mye å kreve så mange år uten.

Informanten beskriver videre at det nå kan bli en relasjon fordi barna ikke er så aktiverte når de møter hverandre. De kan virkelig føle at de er tilstede. Det har de ikke kunnet før. «Det ville ikke blitt gode møter».

5.4.7 Prioritering og retningslinjer

Her er det særlig behovet for at søskenrelasjoner blir et prioritert område jeg ønsker å fremheve. Ønsket om prioritering begrunnes i behovet for å ha retningslinjer slik at søskenrelasjonen blir en del av den helhetlige oppfølgingen og sees i sammenheng med hverdagslivet til barnet for øvrig. Her fremkommer det et behov for at barneverntjenesten involverer seg i ivaretagelsen av søskenrelasjonen. Videre begrunnes behovet i den vanskelige vurderingen hvor det stadig gjøres avveininger og justeringen underveis. Noe som krever at det blir satt av tid til å følge opp på en god måte.

Et av forholdene som fremkommer er et ønske om at søskenrelasjoner blir et prioritert område, slik at det utformes retningslinjer som gir et tydeligere bilde på hva som forventes med tanke på ivaretagelsen av søskenrelasjonen. Jeg opplever at informantene etterspør overordnede retningslinjer som ligger der som premiss for utarbeidelsen av interne rutiner på tjenesten. Informantene ønsker at området blir prioritert på lik linje, og sett i sammenheng, med andre oppfølgingsområder for barn i fosterhjem.

En av informantene sier følgende: «Nå merker vi påtrykket fra retten, fra fylkesnemnda om tilknytning til sin egen kultur gjennom å ha kjennskap til sine søsken». Informanten forteller at det påvirker arbeidet. «Nå har vi begynt med det. Vi har begynt å tenke hvordan skal vi få til bedre søskensamvær».

Det fremkommer et behov for at barneverntjenesten tar styring og involverer seg i ivaretagelsen av søskenrelasjonen. Selv om det fremgår av sakene som er belyst, at barneverntjenesten sin involvering varierer, er alle informantene tydelige på at det bør være en klar styring fra barneverntjenesten sin side allerede ved en omsorgsovertagelse.

Betydningen av at det blir tatt styring og at søskenkontakt i likhet med kontakt med foreldre, blir en del av en helhetstankegang rundt barnet, blir fremhevet av flere av informantene. Alle forholdene som spiller inn på ivaretagelsen av barnet må sees i en sammenheng, og må sees opp mot og tilpasses hverdagslivet og det interne livet i fosterhjemmet.

En av informantene sier følgende: *«Nå skal man dette også, så tenker jeg at det ikke er tilrettelagt i forhold til foreldresamvær, sånn at det blir rom for mer. For vi snakker om barnets tålegrense her, ikke sant!».*

Et annet forhold er at informantene på ulikt vis beskriver den utfordrende rollen hvor de har det overordnede ansvaret for vurderingene som gjøres på vegne av barnet. Som tidligere beskrevet forteller alle informantene om motstridene behov hos barnet, og at det kan være utfordrende å forstå og tolke barnet omsorgsbehov og gi den tilpassede hjelpen barnet trenger i fosterhjemmet. Vurderingene involverer også hensynet til fosterhjemmet i sin helhet. De ulike hensynene må hele veien vektas opp mot hverandre. Alvoret bak beslutningene, egen usikkerhet og behovet for gode rutiner og faglig støtte internt på tjenesten, finner jeg igjen i mange av informantene sine fortellinger.

Mange av informantene setter ord på en form for usikkerhet knyttet til vurderingen om hva som er til det beste for barnet og hva barnet til enhver tid tåler. De gir uttrykk for at tydeligere retningslinjer og kunnskap på området vil ha betydning for arbeidet som gjøres. En av informantene ordlegger seg på følgende måte:

Vi, barneverntjenesten kan absolutt være mer pådrivere enn det vi er, i hvert fall mer enn det jeg er da! Hvordan jeg selv kunne vært mer pådriver for at de skulle hatt mer kontakt søsken imellom? Men så er det liksom en utfordring da, hvis barnet ikke vil treffe søsken. Hvor mye skal vi pushe de?

Flere av informantene gir uttrykk for at det er et område som er svært tidkrevende, da det er en vedvarende prosess som må tilpasses underveis. Det vil kreve at det blir satt av tid til å prioritere, slik at barneverntjenesten får fulgt opp på en god måte. En av informantene sier: *«Den diskusjonen er veldig stor, hvis man skal man skal få til det i tillegg til det andre man driver med!».*

6.0 Drøfting

Jeg vil med utgangspunkt i barnets beste og barns medvirkning drøfte noen av funnene som fremkommer under analysen. Både barnets beste og barns medvirkning fungerer som overordnede retningslinjer eller prinsipper for barnevernet sitt arbeid (Bunkholdt & Kvaran, 2015). Prinsippet om barnets beste som metodiske begrep kan forstås som en overordnet målsetting for barnevernet sin virksomhet og skal legges til grunn i alle avgjørelser som angår barn og unge i barnevernet (Brottveit, 2013). Barnets beste kan også sees på som et ideologisk begrep og som fordrer barns deltagelse og medbestemmelse i vid forstand (ibid.). Dette synet på barn innebærer å se på barnet som et handlende subjekt som aktiv og skapende deltager, både i sin utviklingsprosess og i sine omgivelser (Bunkholdt & Kvaran, 2015).

6.1 Endring i vurderingsgrunnlaget

I vårt samfunn står kjernefamilien sterkt. Det er en rådende normativ tanke om at familien utgjør en viktig og avgjørende verdi, og den beste oppvekstarena for ethvert barn. På lik linje råder det en normativ tanke om at søskenrelasjoner utgjør en viktig bestanddel i et ethvert barns liv. Det fremkommer at alle informantene har en klar tilslutning til den norm at søskenrelasjoner utgjør en verdi og at det optimalt bør legges til rette for kontakt mellom søsken. Verdien begrunnes i behovet for kontinuitet, sammenheng i livet og betydningen dette har for barnets identitetsutvikling.

Dette er i tråd med dagens fosterhjemsmoell som innebærer en målsetting om å opprettholde relasjonen til barnets opprinnelige familie (Barne- og likestillingsdepartementet, 2016; Barnevernloven (bvl), 1992), og lovforslaget Prop.106 L (2012-2013) som retter fokus på barnets behov for kontinuitet og betydningen av slektstilhørighet, noe som henspiller på barnets fremtid og videre behov som voksen (Falch-Eriksen, 2017). Videre er det i tråd med at alle mennesker har krav på et vern om sitt familieliv, slik det fremkommer i de menneskerettslige forpliktelser (Barnekonvensjonen, 2003; Den europeiske menneskerettskonvensjon, 1950; Grunnloven). Et sterkt moralsk imperativ som baserer seg på familien som en grunnleggende enhet, og hva samfunnet vektlegger har betydning for barn og deres familier.

Samvær mellom søsken er ikke en rettighet i juridisk forstand og kontakt må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Gording Stang og Baugerud (2018) påpeker at det kan være vanskelig å gi entydige anbefalinger på hva som er til det beste for barnet i en slik sammenheng. Samvær mellom foreldre og barn baserer seg både på en rettighetsrasjonale (bvl, 1992, § 4-19) og et

psykologisk rasjonale hvor en antar at samvær og kontakt kan ha utviklingsmessige konsekvenser for barnet. I informantene sine beskrivelser om hvordan de arbeider med søskenkontakt legger de mer vekt på psykologiske begrunnelser, og ikke barnets rettslige krav på samvær og kontakt. Her fremheves behovet for å gjøre søskenkontakten til en integrert del av barnets hverdagsliv. Synet fremmes på bakgrunn av hva som er utviklingsfremmende, og vil da etter mitt syn måtte begrunnes i større grad ut ifra et utviklingspsykologisk ståsted. Vurderingen bygger på en skjønnsmessig vurdering hvor både verdier og normer er styrende, og hvor gjeldene forståelsesrammer legger mye av føringen for vår oppfatning av hva som er til barnets beste (Bunkholdt, 2017).

Barne- og likestillingsdepartementet har nylig levert et forslag om lovfestet rett til samvær mellom søsken, noe som i større grad aktualiserer betydningen av at kontakt og samvær begrunnes ut ifra et rettighetsrasjonale. En lovfestet rett til samvær kan på en side gi søskenrelasjoner en nødvendig oppmerksomhet, og *frita* (min utheving) de involverte noe ved at av den skjønnsmessige og utfordrende vurderingen som gjøres underveis blir satt litt til side. På denne måten kan en lovendring være ønsket. Samtidig reiser det andre typer problemstillinger. Et interessant aspekt ved dette er at når vurderingen tar utgangspunkt i en rettighet, kan en stå i fare for at vurderingen ikke blir like grundig som når avveiningen tar utgangspunkt i barnets reaksjoner og daglige fungering. Handlingsrommet for å avveie og justere kontakten underveis, slik beskrevet av informantene, kan bli betraktelig smalere. Som en av informantene sier: «Det viktig at ikke føringen blir en selvfølgelighet som blir styrende uten en konkret vurdering». Informantene er i sine fortellinger opptatt av den individuelle vurderingen i hver enkelt sak.

6.2 Den vanskelige avveiningen mellom framtid og nåtid

Når informantene tematiserer betydningen av søskenrelasjoner og uttrykker sine holdninger på generell basis, løftes betydningen fram som en tydelig tilslutning til en norm om at søskenrelasjoner er viktig. Når informantene snakker om barnet i en saksbehandlingskontekst gjennom egen praksis, fjerner de seg noe fra denne tilslutningen. Dette ved at de løfter fram ulike utfordringer som barnevernet står ovenfor i praktiseringen av hva som er til barnets beste og den komplekse vurderingen rundt ivaretagelse av søskenkontakt.

Et klart funn er at søskenrelasjoner blir ansett som noe som på generelt grunnlag har stor verdi, men ikke for enhver pris. Flere av informantene forteller at søskenrelasjonen ikke alltid er utviklingsfremmende. Søskenrelasjonen kan være preget av problematiske samhandling og

relasjonsmønstre, og informantene snakker om at barna kan ha sterke reaksjoner på kontakt. Til tross for barnets reaksjoner legges det likevel til rette for å ivareta relasjonen på bakgrunn av en grunnleggende tanke om at søskenrelasjonen har en verdi, om ikke nå, så kan denne relasjonen ha en betydning for barnets fremtidige behov. En vurderer og balanserer mellom framtid og nåtid, og etter mitt syn hva som er best eller hva som er minst skadelig.

Å benytte barnets beste som standard for vurderingen rundt hva som tjener barnet i et fremtidsperspektiv kan være problematisk. Barnets beste er et relativt begrep, som kan forstås og praktiseres forskjellig innenfor ulike samfunn og kulturer, samtidig som man skal ta hensyn til barnets livssituasjon og individuelle behov (Bunholdt & Kvaran, 2015). Hva som da blir til det beste for det enkelte barn og innenfor hver enkelt søskenflokk, er noe som igjen vil variere over tid. Bunkholdt (2017) oppfordrer til å ta forskning om søskensamvær med forsiktighet, da det er mange nyanser i hverdagen som ikke blir fanget opp. Backe-Hansen (1995) argumenterer for at når omsorgsbetingelsene for et barn er utenfor normalvariasjonen, må de profesjonelle vurderingene bygge på kunnskap om barns utvikling. Beslutningen bør tas ut ifra en avveining av hvilke alternativer som er minst skadelig på kort og lang sikt, gitt ulike betingelser, og ikke ut fra hva som er best (Backe-Hansen, 1995).

Prediksjoner om framtid gjør at flere av informantene gir uttrykk for en usikkerhet rundt beslutningen om å tilrettelegge for kontakt, når denne kontakten her og nå skaper reaksjoner. Backe- Hansen (1995, s.117) påpeker at «Prediksjoner kan brukes som del av beslutningsgrunnlaget når man samtidig gir rom for å korrigere prediksjonene på basis av fremtidige hendelser». Det er slik jeg ser det helt avgjørende at utformingen av ulike kontaktordninger mellom søsken lar seg endre og tilpasses barnets forutsetninger underveis, slik at en barnets beste vurdering basert på prediksjoner om framtidig verdi, ikke blir stående alene som vurderingsgrunnlag.

Når informantene begrunner at barnet ikke er tjent med å ha kontakt i et her og nå perspektiv, begrunnes dette med utgangspunkt i barnets fungering, med den hensikt å beskytte barnet fra det som kan være utviklingshemmende. Den utfordrende vurderingen baserer seg på avveininger mellom hva barnet trenger av stabilitet versus kontinuitet, og barnets behov for beskyttelse versus eksponering. Det fremkommer at den stadige vektingen danner mye av grunnlaget for de beslutningene som gjøres med tanke på kontakt og samvær mellom søsken. Vurderingen tar utgangspunkt i hva som barnet kan tåle av belastninger nå og hva som tjener barnets framtidige utvikling. Et uttrykk som går igjen hos informantene er barnets «tålegrense». Bunkholdt (2017) påpeker at begrepet avspeiler diskusjonen om den relative

vekten av stabilitet og kontinuitet, og betydningen av utviklingsstøtte til barnet. Når barnets tålegrense vurderes, gir det etter mitt syn lite mening å snakke om hva som er barnets beste, men mer hva som er akseptabel grense for barnet målt gjennom de voksne sine standarder og forståelsesramme.

Bunkholdt (2017) påpeker at barnas behov for kontinuitet versus stabilitet varierer, og det er vanskelig å si hva som er til det beste for barnet. Avhengig av hva man vektlegger vil påvirke terskelen for den fortolkningen som gjøres. Ved å vektlegge stabilitet vil terskelen for samvær og kontakt være lavere, og motsatt. Etter mitt syn er noe av målsettingen å finne en optimal vektning ut ifra en tanke om at det er best for barnet å leve i stabile omsorgsforhold, omgitt med mennesker som hjelper barnet med å finne en sammenheng i livet. I likhet med alle barn er barnet også tjent med å ha trygge og forutsigbare voksne som hjelper barnet i møte med det som er følelsesmessig vanskelig, slik at de på sikt kan få en erfaring med at det går bra. En ønsker å tilby barnet både og, og ikke enten eller, og det kan være noe av begrunnelsen for at denne vektingen vokser fram.

Den stadige vektingen som gjøres kan også sees i lys av tilknytningsteori og traumeteori som i dag er den dominerende forståelsesrammen for barns utvikling (Brandtzæg et al., 2011; Bunkholdt, 2017; Nordanger & Braarud, 2018). For å fremme barnets utvikling skal en legge til rette for grunnpilarene trygghet, relasjon og gi barnet hjelp med regulering av følelser. Her er målet er å finne den riktige balansen der barnet er i den optimale aktiveringssonen (Nordanger & Braarud, 2018). Det er her barnet tilegner seg læring. En form for balansekunst hvor ytterpunktene er hyperaktivering og hypoaktivering, og hvor en ønsker å finne en balanse mellom at en beskytter og etablerer en opplevd trygghet slik at barnet på sikt vil «tåle» å eksponeres for kontakt med sine søsken. En av hovedkomponentene til denne måten å forstå utsatte barns utvikling er at barnet i tillegg til trygghet og beskyttelse, vil trenge å få nye erfaringer hvor en opplever å få den reguleringsstøtten barnet er i behov av. Her kan man argumentere for at barnet trenger tid til å etablere en trygghet og tillitt til sine nye omsorgspersonen slik at de har erfart en følt trygghet, som virker som en beskyttelse i møte med det som kan være følelsesmessig vanskelig. Tiden kan her representere barnets behov for stabilitet framfor kontinuitet den første tiden etter en plassering. Flere av informantene fremhever tiden som en viktig faktor i det å lykkes med kontakten. En må komme i posisjon til å beskytte og hjelpe barnet i møte med å etablere gode møter mellom søknene.

Haugli og Havik (2010) påpeker at barn med tiden vil forstå og reflektere på andre måter, og behov og ønsker for kontakt endrer seg. Dette er noe som fremkommer tydelig i fortellingene

til informantene. I alle sakene som blir fremhevet som suksesshistorier har kontakten med søsken vært utfordrende i starten, men har med tiden gått seg til. Det fremkommer at vurderingen rundt hva som er til det beste for barnet når det kommer til kontakt mellom søsken er en vedvarende prosess hvor en stadig gjør nye vurderinger og endringer, i takt med at personene som beslutningene vedgår er under endring. Her kan man argumentere for at disse erfaringene understøtter og begrunner en ide om at barnet kan «tåle» en periode i påvente av noe skal endre seg til det bedre.

6.3 Fosterforeldrenes rolle og medvirkning

I fortellingene til informantene har fosterforeldrene gjennom sin omsorgsrolle stor innflytelse på selve utformingen og gjennomføringen av kontaktordninger mellom barnet og deres søsken. Fosterforeldre er ikke part i beslutningen, men er de som ofte fremmer barnet sine ønsker og behov. I mange av sakene er det fosterforeldrene sine tilbakemeldinger som er rettesnor for avveiningen som gjøres underveis. Det blir beskrevet en prosess av samhandling og gjensidig fortolkning mellom fosterforeldrene og den profesjonelle part. Et viktig aspekt ved dette er at de involverte aktørene sine holdninger, utforming av omsorg, deres vurderinger, fortolkning og toleranse for barnets reaksjoner, vil være viktige betingelser for den fortolkningen som gjøres.

Sen og Broadhurst (2011) viser i sin forskningsgjennomgang at barn i fosterhjem trenger hjelp til å opprettholde kontakt og til å tilrettelegge for gode møter mellom søsken. Det kommer også frem at det kan være skadelig hvis kontakten er dårlig planlagt og kvaliteten på kontakten ikke er god. Her fremheves betydningen av støtte til barnet. Det er fosterforeldrene som er barnets nærmeste omsorgspersoner, og det er min overbevisning at også fosterforeldrene sin evne til støtte opp under kontakten, påvirker barnets samværskapitet og evne til å «tåle» kontakten med sine søsken. Anonovsky (1996) påpeker at gode livsbetingelser og et godt miljø, i tillegg til gode indre ressurser, bidrar til utvikling av resiliens, og kan beskrives ved barnets opplevelse av sammenheng og ytre kontinuitet (Antonovsky, 1996 vist i Gamst, 2017, s. 123).

Informantene fremhever betydningen av å gi støtte og veiledning til fosterforeldrene. Videre fremheves betydningen av å legge til rette for et samarbeid mellom fosterhjemmene, slik at det etableres en trygghet mellom partene. Etter mitt syn er det viktig at denne oppfølgingen ikke blir tilfeldig, noe som også understøttes av informantene sine uttalelser. I sakene som er belyst varierer barneverntjenesten sin involvering, men samtidig blir betydningen av at de tar regi fremhevet. Et aspekt av stor interesse er å se nærmere på ulike måter å organisere en

arena for samskaping. En av informantene fortalte om at de etablerte en felles gruppeveiledning for fosterforeldrene til søsken, hvor søskenrelasjonen blant annet var et tema. Etter mitt syn kan en slik organisering fremme en trygghet og en felles forståelse mellom partene, slik at søskenrelasjonen blir en del av den helhetlige oppfølgingen av barnet, og en integrert del av hverdagslivet til barnet og fosterhjemmet for øvrig.

I alle sakene som er belyst hvor en har lyktes med å etablere kontakt, har kontakten mellom barna i starten vært utfordrende. De involverte aktørenes streben etter å adressere tema og deres tilrettelegging, har gjort det mulig å skape gode møter. Noe jeg tenker understøtter betydningen av aktørenes holdninger, forståelse og toleranse for barnets reaksjoner som viktige betingelser for mulighetene som skapes.

6.4 Barnets medvirkning

Når det gjelder barns reaksjoner og opplevelse av ulike samværsordninger har mye av forskningen kommet fra de voksnes inntrykk, heller enn barnet sin opplevelse av situasjonen (Bunkholdt, 2017). Nyere forskning med fokus på søskenrelasjoner har fokusert på barnets eget perspektiv. En stor del av forskningen sier noe om et ønske om kontakt i en kontekst hvor det er fravær av kontakt, mer en hvilken betydning kontakten har for barnet over tid.

Bunkholdt & Kvaran (2015) påpeker at barns medvirkning krever at den voksne må både behandle barnet som en aktør som er ekspert på sitt eget liv, og gjøre tolkninger av hva barnet sier og gjør. I fortellingene til informantene kommer barnets stemme ofte til uttrykk gjennom fosterforeldrene som fremmer barnet sine behov. Hva barnet sier og gjør, gjøres til gjenstand for en fortolkning. Fortolkningen av hva barnet kan tåle baserer seg på de voksnes forsøk på å reflektere over og å sette seg inn i tankene og følelsene til barnet, ved å studere barnets virkelighet på barnet sine premisser. Innholdet i barneperspektivet vil til enhver tid preges av den voksnes forståelsesmåter, kunnskapssyn, erfaringer og tolkninger av barnets perspektiv.

I litteraturen pekes det på de mange komplekse relasjonene barnet må håndtere og at de ulike relasjonene kan skape lojalitetskonflikter (Bunkholdt, 2017; Haugli & Havik, 2010). Det å si sin mening rundt et potensielt følsomt tema som kontakt med sine søsken, kan føre til at barnet har utfordringer med å håndtere og ta stilling til sine ønsker og behov. Flere av informantene forteller om ambivalente følelser hos barnet. Barnets uttalelser kan være farget av ulike forventninger fra ulike aktører. Tidligere brudd, avvisning, frykt for hva barnet risikerer, behovet for å etablere en trygghet der barnet nå bor og lojalitet til sin opprinnelige

familie kan være med på å påvirke hvorfor barnet sier som det gjør. Etter mitt syn kan lojaliteten til både fosterforeldrene og opprinnelig familie her ha en betydning.

Et annet aspekt er at det kan være viktig å ta stilling til på hvilken måte det legges til rette for samtale. Barnet kan kjenne på et følt ansvar for et ønske om eller en avvisning av. Den voksne må da balansere mellom det å skape et rom og en aksept for at det er lov til å snakke om sine søsken, og det å gi barnet ro og beskyttelse. Det vil etter mitt syn være viktig å være sensitiv for når en inviterer til å snakke og når en skal la være, et aspekt som fremkommer hos flere av informantene. Det er min overbevisning at barns deltagelse fordrer at barnet gis rom og anledning til å dele sine synspunkter.

Som tidligere nevnt er det fosterforeldrene som ofte er den part som er i posisjon til å samtale med barnet rundt deres tanker og behov. En samtale kan være en anledning til å søke etter deling og mening (Gulbrandsen, 2010). I samspillet mellom barnet og den voksne er det den voksne som må stille seg åpen for å søke deling med barnet. Gulbrandsen (2010) påpeker at en må tilby barnet en åpen, konkretiserende og nyanserende samtale hvor en hjelper barnet med å utforske egne erfaringer og det å skape mening i dem sammen med en voksen. En samtale er ikke bare en arena hvor barn gir uttrykk for sine synspunkter som allerede er dannet, men også en arena hvor synspunkter dannes.

Etter mitt syn er det den voksne rundt barnet som kan hjelpe til med å utvikle en opplevelse av sammenheng og tilhørighet i barnet sitt liv. De ulike formene for kontakt må begrunnes og forstås av barnet. Gjennom at de voksne snakker med barnet om søskenkontakt er det min mening at barnet gis en tillatelse til at dette er det rom og lov til å snakke om. Det er i samtale med andre, barnet kan klare å danne seg en mening, ved at de voksne presenter ulike perspektiv på hva en slik kontakt innebærer. Barnet kan som tidligere beskrevet være farget av lojalitetskonflikter, samt at de i likhet med saksbehandlere og fosterforeldre kan være farget av ulike rådende diskursive forståelser som gjør det vanskelig og kanskje umulig å uttrykke at de for eksempel ikke ønsker kontakt. Det vil kreve at aktørene rundt barnet har en innsikt i hvilke rådende forståelser som preger vårt syn og som gjøres til vårt eget.

Når det er sagt, er det min klare oppfatning at en ikke skal presse igjennom kontaktordninger som barnet ikke ønsker. Rushton et al. (2001) påpeker at målet om å opprettholde kontakt ikke alltid forenes med det enkelte barns behov for omsorg, men må vurderes individuelt, da en må hensynta det individuelle i hver enkelt familie og hos hvert enkelt barn.

7.0 Avslutning/ Konklusjon

Jeg har i dette prosjektet ønsket å belyse hvilken forståelse saksbehandlere i barnevernet har av søskenrelasjoner og hvordan søskenrelasjonen kan ivaretas når søsken ikke plasseres sammen i fosterhjem.

Det fremkommer en klar tilslutning til en norm om at søskenrelasjoner er viktige for barna, men begrunnes i stor grad med den betydningen slike relasjoner kan ha for barn i et fremtidsperspektiv. Et fremtredende forhold er den vanskelige vurderingen mellom framtid og nåtid. Søskenrelasjonen kan være preget av problematiske samhandling- og relasjonsmønstre, og barna kan ha sterke reaksjoner på kontakt. Det gjøres stadig avveininger hvor en etterstreber å finne en vektning som ivaretar barnets behov her og nå, så vel som fremtidige.

Søskenkontakten ivaretas i stor grad gjennom at fosterforeldrene etablerer treffpunkt som er en naturlig del av hverdagslivet, og ved at kontakten er nøye planlagt og tilrettelagt. Barna i fortellingene har trengt tid til å forstå og til å bearbeide sine tidligere erfaringer, og tiden har vært avgjørende for å lykkes med å etablere gode møter. Verdien av at søskenrelasjonen da blir tematisert som en introduksjon, supplement eller erstatning til kontakt blir fremhevet. Videre at måten dette gjøres må tilpasses barnet.

Fosterforeldrene utgjør en viktig og avgjørende bærebjelke i den praktiske utformingen og organiseringen av kontakt, og det fremheves betydningen av å skape en arena hvor fosterforeldrene kan etablere en trygghet seg imellom. Det fremmes et behov for å etablere en felles forståelse mellom alle involverte parter, hvor søskenrelasjonen blir en del av den helhetlige oppfølgingen av barnet og sees i sammenheng med barnets livssituasjon for øvrig. Det fremheves betydningen av at barneverntjenesten tar regi og viktigheten av å tilby støtte og veiledning til fosterforeldrene.

Det blir tydelig for meg gjennom prosjektet at ivaretagelse av søskenrelasjoner er kompleks. Det krever ytterligere kunnskap og forskning som kan gi en økt trygghet. Jeg velger her å sitere Backe-Hansen et al.(2010, s.75) sin kunnskapsstatus i 2010, som etter mitt syn fremdeles er gjeldende til tross for et økt fokus på søsken og deres relasjon:

Generelt mangler det vi kan kalle prosessorientert og erfaringsbasert kunnskap om hva kontakt betyr for barn, foreldre og fosterforeldre, og hvordan samvær kan tilrettelegges på en slik måte at det fungerer positivt for alle parter- evt. når samvær ikke er ønskelig eller tilrådelig og konsekvensene av det.

Litteraturliste

- Angel, B.Ø. (2014). Foster Children`s Sense of sibling Belonging: The Significance of Biological and Social Ties. *SAGE Open*, 4(1).
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244014529437>
- Backe-Hansen, E. (1995). *Til barnets beste. Beslutninger og beslutningsprosesser i barnevernet*. Tano AS.
- Backe-Hansen, E., Egelund, T., & Havik, T. (2010). *Barn og unge i fosterhjem- en kunnskapsstatus*. Oslo, København, Bergen: Fosterhjem for barns behov.
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A.B. (red.). (2013). *Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprosjekt*. NOVA-rapport nr.16/13. Oslo: NOVA
- Barnekonvensjonen. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-barnekonvensjon/id88078/>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2016). *Trygghet og omsorg- fosterhjem til barns beste (Meld. St 17 (2015-2016))*. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-17-20152016/id2478130/>
- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100).
Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Borge, A.I.H. (2003). *Resiliens, risiko og sunn utvikling*. (1.utg.) Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Bowlby, J. (1951). Maternal Care and Mental Health. *Bulletin of the World Health Organization*. 3(3) 355-533
- Boyle, C. (2015). What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care? A systematic review. *Child and Family Social Work*, 22 (S1), 22-33. <https://doi.org/10.1111/cfs.12236>
- Brandtzæg, I., Smith, L., & Torsteinson, S. (2011). *Microseparasjoner: tilknytning og behandling*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

- Brottveit, G. (2013). Barnets beste- en fortolkende tilnærming til begrepet betydning i en barnevernsfaglig kontekst. *Fontene Forskning* 1/13, s. 18-31.
- Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernarbeid*. (5.utg). Gyldendal Norsk Forlag As.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* (1.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bunkholdt, V. (2017). *Fosterhjemsarbeid: Fra rekruttering til tilbakeføring* (4.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- De nasjonale Forskningsetiske komiteene. (2016, 31. mai). Generelle forskningsetiske retningslinjer. Hentet fra: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Generelle-forskningsetiske-retningslinjer>
- Den europeiske menneskerettskonvensjon. (1950). Lagt under Menneskerettsloven. Lov av 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (LOV 1999-05-21-30). Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- Falch-Eriksen, A. (2017). *Søsknen og plassering i fosterhjem: Rapport om utfordringer, hindringer og tiltak ved søskneplasseringer i fosterhjem*. NOVA Rapport 11/2017 Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Forandringsfabrikken. (2013). *Søsknenråd. Råd fra unge i barnevernet til myndighetene, barneverntjenesten og fosterforeldre*. Hentet fra: forandringsfabrikken.no/article/magasin-soskenrad#hovedradene
- Gamst, K.M.T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor* (2.utg). Oslo: Universitetsforlaget
- Gording Stang, E. & Baugerud, G-A. (2018). *Samvær etter omsorgsovertagelse. En barnefaglig og juridisk utredning*. Rapport nr. 10/2018. Oslo: OsloMet Storbyuniversitet.
- Grunnloven. (1814). Kongeriket Norges Grunnlov (LOV-1814-05-17). Justis- og beredskapsdepartementet.

- Gulbrandsen, L.M. (2010). Annerledeshet og barns deltagelse-delning og mening. I J. Kristeva & E. Engebretsen (red.), *Annerledeshet- Sårbarhetens språk og politikk* (1.utg.). (s.179-192). Gyldendal Norsk Forlag.
- Gustavsson, N. & Mac Eachron, A. (2010). Sibling connections and Reasonable Efforts in Public Child Welfare. *Families in society: The journal of contemporary Social Services* (1) s.39-44. <http://dx.doi.org/10.1606/1044-3894>.
- Haugli, T & Havik, T. (2010). *Samvær i barnevern-saker. Psykologiske og juridiske vurderinger*. Oslo: Universitetsforlaget
- Havik, T. (2003). Forhold som bevirker risiko og beskyttelse. I T. Havik, M.Y. Larsen, S. Nordstoga & J. Veland (red.), *Barnevernet. Forutsetninger og gjennomføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Højberg, H. (2013). Hermeneutikk. I L. Fuglsang, P. Bitsch Olsen & K. Rasborg (Red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskabene. På tværs af fagkulturer og paradigmer* (3.utg.). (s.289-324). København: Samfundslitteratur
- James, S., Monn, A.R., Palinkas, L.A., & Leslie, L.A. (2008). Maintaining sibling relationships for children in foster and adoptive placement. *Children and Youth Services Review*, 30 (1), 90-106.
<https://doi-org.ezproxy.hioa.no/10.1016/j.childyouth.2007.07.001>
- Krogh, T. (1996). *Historie, forståelse og fortolkning: En innføring i de historiske-filosofiske fags framvekst og arbeidsmåte* (2.utg.). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lundström, T. & Sallnäs, M. (2012). Sibling contact among Swedish children in foster and residential care- Out of home care in family service system. *Children and Youth Services Review* 34 (2), 396-402. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.11.008>
- Noack, T. & Lyngstad, T.H. (2012). Samlivsrevolusjonen. I A. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier-nye sosiologiske perspektiver* (s. 55-72). Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Nordanger, D.Ø. & Braarud, H.C. (2018). *Utviklingstraumer. Regulering som nøkkelbegrep i ny traume psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 2012:5 (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling: ekspertutvalgets utredning av det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- NOU 2016:16. (2016). *Ny barnevernslov. Sikring av barns rett til omsorg og beskyttelse*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Prop. 106 L (2012-2013). *Endringer i barnevernloven*. Oslo: Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet.
- Quinton, D., Rushton, A., Dance, C. & Mayes, D. (1997). Contact between Children Placed away from Home and their Birth Parents. *Research Issues and Evidence Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 2 (3), 393 - 413.
- Richardson, S.M. & Yates, T.M. (2014). Siblings in foster care: A relational path to resilience for emancipated foster youth. *Children and Youth Services Review*, 47, 378-388.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.10.015>
- Rushton, D., Dance, C., Quinton, D. & Mayes, D. (2001). Siblings in late permanent placement. London: British Agencies for Adoption and fostering. *Child Psychology and Psychiatry Review*, 6 (4), 199-202. Doi: 10.1017/s1360641701302782
- Schaaning, E. (1996). «Diskursens materialitet - Del I: Foucault». *Arr. Idehistorisk tidsskrift*. 1, s. 60-73
- Sen, R. & Broadhurst, K. (2011). Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: a research review. *Child & Family Social Work*. 16 (3), 298-309. DOI:10.1111/j.1365-2206.2010.00741.x
- Shlonsky, A., Bellamy, J., Elkins, J., & Ashare, C. (2005). The other kind: Setting the course for research, policy and practice with siblings in foster care. *Children and Youth Services Review*, 27(7), 697-716. <http://dx.doi.org/10.1016/j.childyouth.2004.12.019>
- SOS-barnebyer. (2016). SOS-barnebyers Søskenbarometer 2016. Norge: SOS-barnebyer.
Hentet fra:
www.mynewsdesk.com/no/sos-barnebyer/documents/soeskenbarometer-2016-59610

- Søvig, K. H. (2009). *Barnets rettigheter på barnets premisser: utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett*. Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen.
Hentet fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/utredning_sovig_end_versj.pdf
- Thomassen, M. (2015). *Vitenskap, kunnskap og praksis*. (1.utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ulvik, O. S. (2002). Barnevernsbarns kontakt med sine foreldre – en diskusjon av kunnskapssituasjonen. *Nordisk sosialt arbeid*, 22 (2), 66-75
Hentet fra: <https://www-idunn-no.ezproxy.hioa.no/nsa/2002/02>
- United Nations General Assembly (2010). *Guidelines for the Alternative Care of Children: Resolution adopted by the General Assembly on 18 December 2009. 64/142*.
Hentet fra: <https://digitallibrary.un.org/record/673583>
- Valsiner, J. (1984). Two alternative epistemological frameworks in psychology: The typological and variational modes of thinking. *The Journal of Mind and Behaviour*, 5, 449-470.
- Vinnerljung, B. (2006). Fosterbarn som unga vuxna. *Socialmedicinsk tidsskrift*, 83, 23-35.
Hentet fra <https://scholar.google.no/scholar?hl=no&q=Fosterbarn+som+unga+vuxn>
- Widerberg, K. (2014). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Woiciak, A. (2017) It's complicated. Exploring the meaning of sibling relationships of youth in foster care. *Child and family Social Work*, 22 (3), 1283-1291.
<https://doi-org.ezproxy.hioa.no/10.1111/cfs.12345>
- Wojciak, A, S., McWey, L.M., & Waid, J. (2018). Siblings relationships of youth in foster care: A predictor of resilience. *Children and Youth Services Review*, 84, 247-254
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.11.030>

Forespørsel om deltagelse i et forskningsprosjekt

«Hvordan ivareta søskenrelasjonen når søsken ikke bor sammen i fosterhjem?»

Bakgrunn og formål

Jeg er utdannet allmennlærer, og har mange års erfaring fra arbeid i barnevernet. I dag arbeider jeg som spesialkonsulent i en kommunal barneverntjeneste og studerer Master i sosialfag, studieretning familiebehandling ved Storbyuniversitetet OsloMet. Mye av mitt arbeid i dag omhandler barn plassert i fosterhjem.

Tema for masteroppgaven er hvordan man kan ivareta søskenrelasjonen når søsken ikke bor sammen i fosterhjem.

Jeg ønsker gjennom barnevernsansatte sine erfaringer, tanker og refleksjoner å få en dypere innsikt i saker som omhandler søsken og deres relasjon, og på denne måten å se nærmere på ulike måter en kan ivareta søskenrelasjonen når barna ikke bor sammen. Det er ønskelig å undersøke saksbehandler/barnevernskonsulentens forståelse av søskenrelasjonen og dens betydning. Formålet med oppgaven er å løfte fram de ulike utfordringer barnevernsansatte møter og hvordan disse utfordringene løses, samt å se på ulike muligheter som ligger der.

Jeg vil utføre kvalitative intervjuer med 4-6 saksbehandlere i barneverntjenesten som har erfaring med fosterhjemsarbeid, fortrinnsvis over litt tid og som har erfaring med plasseringer av barn i familier med flere søsken. Forespørselen om å delta i studien blir rettet skriftlig pr mail til ulike barneverntjenester.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Om du ønsker å delta, vil jeg komme og intervju deg. Spørsmålene vil være knyttet til dine erfaringer med plasseringer i fosterhjem. Intervjuet vil ta ca. 1.5 time. Intervjuene vil bli tatt opp ved bruk av en båndopptaker. Disse vil senere bli transkribert og gjort om til tekstdata som skal være analyseobjektet.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Transkripsjonene vil bli anonymisert slik at det ikke vil forekomme identifiserbare opplysninger. Om du ønsker det kan du få tilgang til gjennomlesning av materiale/oppgaven før innlevering.

Alle personopplysninger, lydopptak og data vil bli slettet ved prosjektets slutt.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2019.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert og slettet med mindre resultatene allerede er publisert eller inngått i analyser. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Kathrine Vold Persen på telefon: 918 600 81, mail: kathrine.persen@gmail.com
Min veileder sitt navn er Anne Jansen. Hun er tilknyttet OsloMet og kan kontaktes på tlf: +4767238155 eller på mail: anne.jansen@oslomet.no

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun veileder som vil ha tilgang til datamateriale ved behandlingsansvarlig institusjon.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. All datamateriale vil være innlåst/kryptert.

Alle opplysninger vil være anonymisert og du vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen. Enkeltsitater fra transkripsjonen som underbygger analysen vil publiseres i anonymisert form.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *OsloMet* ved *Anne Jansen* tlf: +4767238155 eller på e-mail: anne.jansen@oslomet.no
- Vårt personvernombud: *Ingrid S Jacobsen*, på e-mail: ingridj@oslomet.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Anne Jansen

student
Kathrine Vold Persen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*hvordan ivareta søskenrelasjonen når søsken ikke bor sammen i fosterhjem?*» og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til å delta i intervju.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet august 2019.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

«Hvordan ivareta søskenrelasjonen når søsken ikke bor sammen i fosterhjem?»

Intervjuguiden tar utgangspunkt i en enkeltsak som de barnevernsansatte har hatt befatning med. Dette for å samle inn data som gir meg den metodologiske tilnærmingen jeg ønsker i prosjektet. Jeg vil i prosjektet være opptatt av profesjonsutøvelsen, og ikke detaljene i en barnevernssak. Jeg vil i prosjektet intervju erfarne barnevernsansatte som i utgangspunktet skal være godt kjent med at de har taushetsplikt.

Jeg vil allikevel forsikre meg om at de opplysningene som fremkommer ikke er brudd på taushetsplikten. Innledningsvis vil minne informantene om at vedkommende har taushetsplikt, og at det derfor er viktig at de i sine beskrivelser ikke bryter taushetsplikten ved at det fremkommer taushetsbelagte opplysninger. Navn eller andre identifiserbare bakgrunnsopplysninger som kan identifisere enkeltbarn eller familier må utelates. Vi har sammen et ansvar for at det ikke blir benyttet for eksempel navn, alder, kjønn, hvor de bor og eller spesifikke hendelser som bryter taushetsplikten. Jeg vil i intervjuet være forsiktig med å etterspørre detaljer eller konkrete eksempler.

Intervjuguide

Hvilken erfaring har du med saker hvor barnevernet overtar omsorgen for barn, og hvor søsken skal plasseres i fosterhjem? Fortell litt om omfang og erfaringsgrunnlag?

Kan du ta utgangspunkt i en av sakene hvor søsken ikke ble plassert sammen i fosterhjem, og hvor en har lyktes med å etablere kontakt mellom søsken. Fortell litt om hvilke erfaringer du har hatt med denne konkrete saken og hva du tenker har påvirket kontakten mellom søskene?

Hvilken form for kontakt ble etablert i denne saken og hva tenker du at var gode kriterier for å lykkes?

Hva tenker du har påvirket formen og omfanget av kontakt i denne saken?

Hvem var involvert i avgjørelsen og tilretteleggingen av kontakt? Og kan du beskrive på hvilken måte?

I hvilken grad og på hvilken måte ble barna selv involvert i avgjørelsen om kontakt, og på hvilken måte kontakten skulle være?

Hvilken betydning tenker du at kontakten har hatt for barna?

Hvis du tar utgangspunkt i dine erfaringer og sammenligner med andre saker hvor en ikke har lyktes med å etablere kontakt mellom søsken. Hva tror du kan være årsaken til at det ikke er kontakt mellom søsken? Hvilke sider med kontakt mellom søsken kan være utfordrende?

Har du hatt en sak der dere har tenkt at det ikke er ønskelig med kontakt mellom søsken. Hva var begrunnelsen for det?

Hvilke tanker gjør du deg som fagperson om betydningen av kontakt mellom søsken?

Tenker du at det finns alternative måter å løse utfordringer med kontakt mellom søsken enn hva som blir gjort i dag? Hva kan da være hensiktsmessige framgangsmåter eller tiltak?

Når du tenker tilbake på det vi har snakket om, er det temaer som vi ikke har vært innom eller som du ønsker å utdype, eller spørsmål som jeg burde ha stilt som jeg ikke har gjort?

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Hvordan ivareta søskenrelasjonen når søsken ikke bor sammen i fosterhjem?

Referansenummer

966177

Registrert

10.10.2018 av Kathrine Vold Persen - s986441@oslomet.no

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet - storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Anne Jansen, anne.jansen@oslomet.no, tlf: 92064310

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Kathrine Vold Persen, kathrine.persen@gmail.com, tlf: 91860081

Prosjektperiode

01.10.2018 - 31.07.2019

Status

23.11.2018 - Vurdert

Vurdering (1)

23.11.2018 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg 31.11.2018, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.07.2019.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Belinda Gloppen Helle
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

